

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Liina Unt

TEATRIKIJUNDUST KÄSITLEV DIGITAALNE ÕPIOBJEKT GÜMNAASIUMILE

Magistritöö

Juhendaja: Piret Viirpalu, MA, kunstiõpetuse ja metoodika nooremlektor

Viljandi 2023

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Teatrikujundus	5
1.1. Teatrikujundus ja haridus.....	7
1.2. Teatrikujunduse käsitlemise võimalused ja vajadused gümnaasiumis	9
1.3. Teatrikujundust käsitlevad õppematerjalid.....	10
2. Digitaalse õpiobjekti loomine	13
2.1. Digitaalne õpiobjekt.....	13
2.2. Digitaalse õpiobjekti loomise etapid.....	14
3. Metoodika	21
3.1. Valim	21
3.2. Andmekogumine.....	22
3.3. Andmeanalüüs	23
3.4. Tulemused.....	23
4. Arutelu	31
Summary	36
Kasutatud allikad	38
Lisa 1. Tagasisideküsitlus.	42

Sissejuhatus

Teater on oluline osa Eesti kultuurist, mida näitab nii teatrikülastuste arv kui teatri väärtustamine ühiskonnas ja külastajate hulgas. Teatrikülastuste arvult peetakse Eestit Euroopa riikide eesotsa kuuluvaks (Kultuuriministeerium, 2021), teatrit peab kultuuri üheks olulisimaks osaks üle 80% Eesti elanikest (Kivirähk, 2016). Kultuuriministeeriumi väljatöötatud Eesti kultuuri arengukavas 2021-2030 (2021) tuuakse välja vajadus arendada noortes püsivat harjumust osaleda teatrikuultuuri loomises ja vaatamises. Tendentsile, et teatri tähtsustamine väheneb nooremates põlvkondades, viitab ka teatri rolli ühiskonnas kaardistanud uuring (Kivirähk, 2016). Seega on oluline teatri mitmekülgne tutvustamine õpilastele. Kui aastani 2023 kehtinud gümnaasiumi riikliku õppekava versioon (2011e) asetas teatri käsitlemisel põhirõhu kirjandusele ja draamaõpetusele, siis alates 2023/2024 kehtima hakkav gümnaasiumi riikliku õppekava uus versioon (2011j) pakub uusi valikaineid, laiendab teemakäsitlusi ning pöörab rohkem tähelepanu valdkondade vahelisele ja -sisesele lõimimisele.

Tutvudes gümnaasiumile mõeldud teatrivaldkonna õppematerjalidega selgus, et teatrikujundust kui visuaal- ja ruumikunsti ning kirjandust lõimivat valdkonda käsitlevat materjali on vähe ning see on osaliselt vananenud. Vabavaralised digitaalsed õppematerjalid puuduvad täiesti. Kuna gümnaasiumi riiklik õppekava võimaldab siduda teatrikujundust erinevate ainetega, näiteks kunst, kunstiajalugu, muusika, kehaline kasvatus, kirjandus ning vastavate valdkondade siseste ja üleste valikainetega, siis pakuvad vabavaralised digitaalsed õppematerjalid lahendusi uute õppimisvõimaluste loomiseks ja olemasolevate laiendamiseks (Villems *et al.*, 2016). Digitaalsete õppematerjalide all mõistetakse digitaalsel kujul, st veebis, andmebaasides või digitaalsetel andmekandjatel avaldatud õppematerjale (e-õpikud, õppevideod ja -rakendused, veebitestid, õpiobjektid jpt), mis võivad olla suunatud nii ühe kindla tegevuse toetamiseks (nt ülesanne kontakttunnis käsitletud teema kohta) kui moodustada tervikliku ja iseseisva üksuse, mida saab kasutada teistest materjalidest sõltumatult (nt õpiobjekt) (Haridus- ja Noorsooamet s.a., Villems *et al.*, 2016).

Magistritöö eesmärgiks on koostada digitaalne õpiobjekt „Teatrikujundus” gümnaasiumile ning täiustada ja parendada seda ekspertide tagasiside põhjal. Eesmärk lähtub uurimisprobleemist: teadaolevalt puuduvad gümnaasiumiastmele teatrikujundust käsitlevad vabavaralised digitaalsed õppematerjalid, mis annaksid tervikliku ülevaate teatrikujundusest ning sisaldaksid sellega seotud ülesandeid. Selleks sõnastati uurimisküsimus koos alaküsimustega:

- Milline on õpiobjekti rakendatavus teatrikujunduse käsitlemisel gümnaasiumis?
 - millistes õppeainetes on võimalik õpiobjekti kasutada?
 - kuidas tuleks õpiobjekti täiendada ja parandada, et see vastaks õppevajadustele?

Magistritöö koosneb neljast peatükist. Esimeses peatükis antakse ülevaade teatrikujundusest, sellega seotud teemadest gümnaasiumi riiklikus õppekavas ja olemasolevatest õppematerjalidest. Teises peatükis keskendutakse õpiobjekti olemusele ning kirjeldatakse selle väljatöötamise etappe. Kolmandas peatükis analüüsitakse ekspertide tagasisidet õpiobjekti kohta, mis aitab leida vastuseid uurimisküsimustele ning neljandas tehakse tulemustest kokkuvõtte tuues välja õpiobjekti parendused koos põhjendustega.

1. Teatrikujundus

Teatrikujunduse all mõistetakse teatrisündmuse visuaalset ja ruumilist kujundust, sh selle muutumist etenduse kestel, mis hõlmab nii valgus-, video-, kostüümi-, kui lavakujundust (Aronson, 2018, lk 3-4). Ühtpidi on tegu algmaterjali¹ ja -idee tõlkimisega visuaalsesse keelde, ent teisalt aegruumilise teosega, mida on võimalik vaadata ainult etenduse kestel koos etendajate, teksti, lava- ja publikuruumiga, mis loovad ühiselt selle konteksti (McKinney & Butterworth, 2015, lk 4). Teatrikujundus loob seega ühelt poolt „visuaalse vaste maailmale, mis peaks andma vaatajale aimu tegevuse ajast ja kohast, sotsiaalsest ülesehitusest, hoiakutest ja väärtushinnangutest“ (Jänes, 2007, lk 3), ent samas tekitab ka lavastusele meeltega tajutava, kujundliku, metafoorse keskkonna (Reid, 1996, lk 3). Ingliskeelses kirjanduses on peamiseks mõisteks kujunenud stsenograafia (*scenography*), mis tähistab lavastusele loodud terviklikku unikaalset multidistsiplinaarset aegruumilist teost. Stsenograafia muutumist rahvusvaheliseks eelisterminiks saadab diskussioon mõistete *stage design, theatre design, set design, performance design*, üle, mida iseloomustab sõna „disain“ tähendusvälja tõlgendamine praktilise kujunduskunsti, mitte tervikliku kunstiteose loomisena. (Aronson, 2018, lk 1-13) Kuna eesti keeles on algmõisteks teatrikunstnik, mitte -disainer, siis ei ole vaidlust võimalik ega otstarbekas eesti keelde üle kanda. Küll on aga eestikeelses kasutuses võimalik täheldada teist rahvusvahelist probleemi: etümoloogilise algtüve „*skene*“ (lava) tõttu samastatakse stsenograafia sageli kitsalt lavakujundusega (Aronson, 2018, lk 3-8). Käesolevas töös kasutatakse selguse huvides mõistet „teatrikujundus“ ning „teater“, ehkki kujundust puudutav temaatika hõlmab kogu etenduskunstide välja.

Teatrikujundus luuakse arhitektooniliste elementide, valguse, projektsiooni, kostüümi ning rekvisiitide abil (McKinney & Butterworth, 2009, lk 4). Seega koosneb see lava-, valgus-, visuaali- ja kostüümikujundusest, mis on alates 20. sajandi keskpaigast järk-järgult muutunud iseseisvateks erialadeks, mille eest vastutavad eraldi kunstnikud. Nii võib teatrikujundus valmida nelja-viie kunstniku koostöös, kes kõik kasutavad ühise teose loomiseks oma kunstiliigi vahendeid.

Lavakujundus kui füüsiline aegruumiline keskkond luuakse kasutades nii tasapinnalise kui ruumikompositsiooni vahendeid (nt joon, maht, vorm, tekstuur, värv).

Teatrikunstnik Pille Jänes (2007, lk 11) rõhutab, et lavakujundus ei koosne ainult füüsilistest

¹ Kaasaegses teatris ei pruugi lavastuse olla aluseks valmisdramaturgia, kasutatakse erinevaid koosloomemethodied (*devising*, protsessidramaturgia, autoriteater, improvisatsioon jt), eriti etenduskunstides laiemalt (Epner, 2013).

elementidest (mööbel, arhitektoonilised elemendid, rekvisiit), vaid nende vahelistest ruumisuhetest, mis kannavad lavastuses koos nii praktilist kui esteetilist funktsiooni. Vaataja seisukohalt on praktiliseks funktsiooniks näiteks info edasiandmine tegevuskoha (teatud maa või kultuur; interjäär-eksterjäär; linna- või looduskeskkond; konkreetne ruum interjääris jne), ajastu (sajand, kümnend), aja (öö, päev), ilma (vihm, päike, torm jms), tegelaste sotsiaalmajandusliku olukorra ja seisuse (kuningaloss, hurtsik vms) kohta. Esteetiliselt on lavakujunduse abil võimalik väljendada stiili, atmosfääri, võimendada ja nihutada tähendusi, luua seoseid sündmuste ja tegelaste vahel. (Jänes, 2017, lk 11-12) Füüsiliselt koosneb lavakujundus rekvisiidist ehk esemetest, mida näitlejad mängus kasutavad ja dekoratsioonidest ehk arhitektoonilistest kujunduselementidest ning mööblist. Sarnaselt lavakujundusele tervikuna saab igaüht neist samamoodi vaadelda nii praktilises kui esteetiliselt funktsiooniliselt. 20. sajandi teisest poolest on praktilise funktsiooniga võrreldes muutunud olulisemaks tähenduste loomine, mille teatriteadlane Arnold Aronson (2005, lk 149) võtab kokku metafoorkujunduse mõiste all, kus kujundus „asetab näidendi spetsiifilise omamaailma publiku maailma laiemasse konteksti; see on metanarratiiv, mis püüab haarata maailma ühendavasse kujundisse“.

Analoogselt saab vaadelda **kostüümikujundust**, mille kaudu on võimalik kommunikeerida aega, ajastut, aastaaega, ilma, kandja sotsiaalset ja majanduslikku staatust, tegelaste omavahelisi suhteid, suhet sündmuste ja tegelaste vahel jne (Whitmore, 1994). Samuti on see osa teatrikujunduse stilistikast, aitab kaasa atmosfääri loomisele, tähenduste võimendamisele ja nihutamisele, seoste loomisele sündmuste ja tegelaste vahel. Eesti teatris käsitletakse grimmi- ja kostüümikujundust kui tegelaste välimust loovaid kunste enamasti ühe tervikuna.

Valguskujundus, mis luuakse valguse intensiivsust, suunda, värvi, liikumist teadlikult juhtides ja mõjutades, aitab lisaks praktilisele nähtavaks tegemise funktsioonile muuta lavaruumi: seda emotsionaalselt võimendada, kanda sümbolset või mimeetilist tähendust, tasakaalustada ja muuta kompositsiooni (Jänes, 2007, lk 11). TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia üliõpilastööde alusel saab väita, et valguskujunduse õppes toetatakse kümnele ülesandele: nähtavuse reguleerimine, aja ja koha määratlemine, ruumi värvimine ja vormimine, tähelepanu koondamine lavaruumis, kompositsiooni loomine, rütmistamine, stilistika, meeleolu ja atmosfääri loomine, nõrkustelt tähelepanu eemale juhtimine (Põllu 2012, Kallas 2014, Villemsoo 2018).

Videokujundus täiendab kolmemõõtmelist lavaruumi kahemõõtmeliste kujutistega, mis luuakse peamiselt digitaalse meedia (video, fotod, infograafika, tekst, hologrammid jms)

abil. Videokujundus täidab lavakujundusega sarnaseid funktsioone info edastamisest kuni atmosfääri ja lavastust üldistavate metafooride loomiseni. (Kann & Kolk, 2023)

1.1. Teatrikujundus ja haridus

Teatrikujundus on oma olemuselt visuaalne kunst, mille loomisel kasutatakse teadmisi ja oskuseid arhitektuursest keskkonnast ja visuaalkunstist (Sporre, 1993, lk 274). Sõltuvalt lavastuse ideest ning kujunduse stiilist on visuaalkunstidest võimalik rakendada nii tasapinnalisi kunstivorme nagu graafika, maal (maalitud dekoratsioonid, pinnaimitatsioonid jt), vormi ja ruumiga tegelevaid kunstiliike nagu skulptuur ja installatsioon, kui ka digitaalkunste (projektsioon jt), mis aga ilmnevad alati lõimituna arhitektuurse keskkonnaga. Teatrikunstniku töö lähtub üldistest kompositsioonipõhimõtetest (rütm, tasakaal, fookus) ja kasutab selle loomise peamiseks vahenditena jooni, tekstuure (nt tegelik, kopeeriv, tehislik), värvi (nt kontrast, värviring, värviküllastumus, hele-tumedus), vorme (nt abstraktne, biomorfne, geomeetiline, mimeetiline) (Thorne, 2003, lk 25).

Lisaks teatrikujunduse kui tervikliku kunstiteose loomisele saab teatrikujunduse elemente ja printsiipe kasutada kunstiainetes ülesannete mitmekesistamiseks ja lõimimiseks, näiteks maalide ülesehituse uurimiseks neist ruumilise maketi tegemise abil (Kallau, kirjavahetus 20. märts 2023) või abstraktsete kontseptsioonide visualiseerimiseks (Sooväli, 2017). Kuna teatrikujundus luuakse reeglina kindlate mõõtudega ruumi, siis võimaldab maketi valmistamine käsitleda mõõtkava, suurendamist, vähendamist ning lõimida sellega joonestamist.

Samas on võimalik vaadelda teatrikujundust disainiprotsessina, milles läbitakse peamised disainiprotsessi etapid: lähteülesande loomine, taustauuring, töö ideedega, maketeerimine, testimine-parendamine ning esitlemine (Tamm, 2012). Käsitledes kujunduse loomise sees mõnd konkreetset probleemi on võimalik võtta aluseks detailsem disainiprotsess, näiteks Merike Rehepapi „Disainispikris“ (2012 lk 3-4) pakutud skeem: probleemi leidmine, uurimine, ajurünnak, rollimäng, lähteülesande sõnastamine, idee loomine, uue lahenduse väljatöötamine, esitlemine.

Teatrikujunduse valmimisel saab eristada erinevaid etappe:

- tekstianalüüs;
- tekstiga seotud taustmaterjaliga tutvumine;
- visuaalse inspiratsiooni kogumine;
- kujunduskontseptsiooni loomine;

- visandamine;
- maketeerimine;
- tööjooniste ja kavandite loomine;
- kujunduse valmimine ja vajalike muudatuste tegemine;
- kujunduse montaaž laval;
- lavaproovides osalemine ja kujunduse kohandamine vastavalt valmivale lavastustervikule (Reid, 1996).

Kujunduse loomise erinevad etapid võimaldavad lõimida erinevaid aineid, nt kirjandust, kunstiõpetust, kunstiajalugu, ajalugu, ning valikkursuseid (gümnaasiumiastmes „Draama ja teater“, „Kunst nüüd“, „Arhitektuur kui elukeskkond“, „Disain“, „Draamaõpetus“, „Joonestamine“ jt). Teatrikujunduse ettevalmistavates etappides on võimalik lisaks kirjandus- või muusikateose analüüsile käsitleda mõttelugu, erinevaid ajaloosündmusi, nende mõju kunstidele ja kultuurile (sh argikultuurile) jne, samuti arendada temaatilise visuaalse materjali valimise, kogumise, hindamise ja süstematiseerimise oskuseid. Protsessi käigus arendatakse ideedega töötamise oskust, valikute tegemist ja põhjendamist (nii ideestik kui sellele vastav värvi- ja vormikeel). Selleks saab kasutada erinevaid võimalusi: skitseerimist, pisipiltide visandamist, inspiratsioonipiltidest kollaaži loomist, kavandite tegemist, piltstsenariumite joonistamist, maketi valmistamist. (Sporre, 1993) Eesti teatrites toimuvad õpitoad näitavad lõimimisvõimalusi ka teiste ainetega, näiteks Vanemuise teatri projektides „Koolipäev teatris“ ja „Mängult või päriselt“ õpetatakse teatriprotsessi kaudu kehalist kasvatust, loodusõpetust ja füüsikat (Vanemuine, s.a.).

Teatrikujundus valmib koostöös lavastusmeeskonnaga, kuhu kuuluvad lavastaja, erinevate erialade kunstnikud ning tehnilise meeskonnaga, kes teostab kujunduse ja vastutab selle eest etenduste ajal. Seega arendab teatritöö koostöö- ja meeskonnajuhtimise oskuseid. (Reid, 1996) Teatrit kui koosloomeprotsessi kasutatakse eeskätt sotsiaalsete oskuste, meeskonnatöö, juhtimise, vastutuse võtmise ja jagamise arengu toetamiseks koolis (Gonzales, 2006, Valverde, 2012). Rahvusvahelises kontekstis kasutatakse selle lähenemise katusterminina *Drama in Education* ehk *DIE*, millele draamaõpetaja Ivika Hein pakub (2014, lk 16) vasteks draamaõpe. Draamaõpet saab rakendada nii meetodi kui õppeainena (Valverde, 2012, lk 9). See keskendub õpilaste eneseväljenduse, enesemääratlemise ja sotsiaalsete oskuste arendamisele ning loob võimalusi käsitleda probleeme (Hein, 2014, lk 15; Marga, 2018, lk 8). Draamaõppe eesmärged on kolme liiki: draamaoskused, sotsiaalsed oskused, õppe lõimimine teiste ainetega, eriti kunsti ainetundidega (Owens & Barber, 2014.)

1.2. Teatrikujunduse käsitlemise võimalused ja vajadused gümnaasiumis

Uuenenud gümnaasiumi riiklikus õppekavas (2011j) on võrreldes eelmise redaktsiooniga ainevaldkondade osas tehtud mitmeid muudatusi, mis on suurendanud teatrikujunduse käsitlemise võimalusi ja vajadusi. Lisaks kohustuslikele õppeainetele määratleb riiklik õppekava ära valdkondlikud ja valdkondade ülesed valikkursused, millele täienduseks võib iga gümnaasium luua kooli või paikkonna eripärast lähtuvaid valikkursuseid. Kuna uuenenud õppekava arvestavaid gümnaasiumite valikkursuseid veel ei ole, siis lähtutakse käesolevas töös ainult riiklikus õppekavas välja toodud valikkursustest.

Gümnaasiumi riikliku õppekava „Keele ja kirjanduse” valdkonna kava varasemas versioonis (2011e) mainiti teatrit kui sellist kahes teemas: draamakirjandus ning sõnakunsti ja teiste kunstiliikide (teater, film, kunst, muusika) omavaheliste erinevuste ja sarnasuste võrdlemine. Uues kavas (2011j) on erinevuste ja sarnasuste võrdlemine asendunud kunstiliikide vaheliste seoste mõistmisega ning lisandunud on lõimimine teatri-, filmi- ja meediaõpetusega. Ainevaldkonna valikaine „Draama ja teater“ (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011e) õppesisus käsitleti ühena kuuest teemast lavastuse komponente, sh kujundust ja nende osa tähenduse loomisel. Õpiväljundite järgi tunneb õpilane aine läbinuna „näitekirjanduse ja teatri põhimõisteid; leiab seoseid kirjanduse, teatri, kujutava kunsti ja teiste meediumide vahel; määrab lavastuse stiili, arvestades nii lavastaja, muusikakujundaja, kunstniku, valgus- ja kostüümikunstniku tööd kui ka näitlejate mängu“ ning oskab seda kasutada nii suuliselt kui kirjalikult teatri üle arutlemisel. Uuenenud valikaines on vähenenud teatrilooline osa ning pööratakse suuremat tähelepanu teatrietenduste analüüsile (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011j).

Valdkonnakavas „Kunstiained” (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011e) mainiti üldosas ning muusikaõpetuse juures erinevaid õppekäike, ent kunstitudide sisus ei esinenud teater ei kunstiliikide, kunsti tegevusalade, meediumite, ruumitüüpide vms juures. 2023. aasta versiooni valdkonnakava üldkirjeldusse on lisandunud käsitlus performatiivsetest ja interdistsiplinaarsetest kunstiliikidest. Kunsti ainekava lähtub laiemast visuaalkultuuri mõistest, mis erineb varasemast visuaalkunstide kesksest käsitlusest. Valdkonna valikaines „Kunst nüüd” rõhutatakse kunsti kui erinevaid valdkondi lõimivat kultuurivormi (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011j).

Kehalise kasvatuses ainevaldkonnas on lisandunud uued valikained „Kaasaegne tants” ja „Klassikaline tants”, mille õppesisu hulka kuulub ka tantsuetenduste külastamine, nende arutelu ja analüüs koos iseseisvate seisukohtade ja arusaamade loomisega.

„Tantsukompositsiooni” õppesisus nähakse ette tantsukompositsioonide sidumist teiste kunstidega, sh teatrikujundusega (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011j).

Ainevaldkondade ülestest valikkursustest on kõige lähemalt seotud teatrikujundusega valikkursus „Draamaõpetus”, mille sisu peegeldab DIE põhimõtteid kõneledes draamaõppest kui empaatiat, läbirääkimis- ja koostööoskuseid, eneseväljendust ja kriitilist mõtlemist toetavast tegevusest. Lõimimisvõimaluste all tuuakse eraldi välja lõiming kunstiõpetuse, tehnoloogia ja disainiga kostüümide, lavaruumi ja rekvisiitide kujundamisel. Õppesisus on lavastamise ja dramatiseerimise teadmiste ja oskuste õpitulemuste juures välja toodud stseeni lavastamine või osalemine kas näitleja, kunstniku või tehnilise töötajana kaasõpilase lavastuses. Samuti on eraldi oskuste ja teadmistena ette nähtud etenduse vaatamine ja analüüs. (Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011j) Loomulikult on võimalik luua seoseid ka teiste valikkursustega, eeskätt „Arhitektuur kui elukeskkond”, „Disain”, „Joonestamine“.

1.3. Teatrikujundust käsitlevad õppematerjalid

Gümnaasiumi õppematerjalidest käsitleb teatrikujundust kaks valikkursuse „Draama ja teater” tarbeks ilmunud õpikut. 2006. välja antud teatriteadlaste Luule Epneri, Monika Läänesaare ja Anneli Saro õpikus "Eesti teatrilugu" keskendutakse Eesti teatri kujunemisloole, mida täiendab teatriteoreetiline perspektiiv, milles tutvustatakse teatri toimimist, teatrikunsti liike ning etenduse analüüsi põhimõtteid. Lavastuse-peatükis avatakse lavalise keskkonna teemat ning tutvustatakse teatrikunstniku tööd. Etenduse analüüsis antakse suuniseid teatrikujunduse alasüsteemide (lava-, valgus-, kostüümi-, grimmikujundus) mõistmiseks ja tõlgendamiseks lavastuse osana. (Epner *et al.*, 2006) Mahuliselt moodustab teatrikujundus 282 leheküljelisest õpikust 14 lk. Peatükid on illustreeritud mustvalgete fotodega lavastustest, soovitatakse teemakohalist lisalugemist. Küsimused ja ülesanded on suunatud teksti mõistmisele, teema laiendamisele iseseisva infootsingu kaudu ning varasemate kogemuste analüüsile. Õpiku tugevuseks peeti ajakohasust: kaasaegseid näiteid, ülesannete sidumist teatrite kodulehtedega, ajakohaseid tsitaate (Pesti 2006), mis on ajas muutuv. Teatrikujunduse peatükid keskenduvad peamiselt kujunduse analüüsiprintsiipidele, mis teeb need universaalselt kasutatavaks, küll aga puudub valikust videokujundus.

2016. ilmunud „Draama ja teater” jaguneb neljaks osaks: „Draama ja teater”, „Teater kui institutsioon”, „Eesti teatri ajalugu” ja „Valik eesti näidendeid ja nende analüüs”, millest mahukaim on ajaloopeatükk (61 lk 183st). Teatrikujundust tutvustatakse institutsionaalse tööprotsessi raames teatrikunstniku töö kirjeldusena (maht 3 lk) (Tonts, 2016). Eraldi on välja toodud valguskunstniku töö (maht 2 lk). Peatükid on illustreeritud värvifotodega lavastustest

ja töökeskkonnast, lisatud on QR kood Eesti Teatri- ja Muusikamuuseumi virtuaalnäituse veebilehele, mis on magistritöö kirjutamise ajaks kolinud. Ülesanded on suunatud arutlemisele, kujutlemisele ning kujutletud visuaalsete ja ruumiliste piltide sõnalisele kirjeldamisele.

Draamaõppe tarbeks on 2014. ilmunud Ivika Heina „Draamaraamat”, milles teatrikujundust ei käsitleta.

Eesti digiõppevara on koondatud kolme peamisesse keskkonda: e-koolikott, EIS ja Opiq. Neist kahes viimases teatrikujundusealased materjalid puuduvad, e-koolikotist leiab lingi „Draama ja teater“ (2016) tasulisele õpikule.

Põhikoolile on teatrikunstnik Nele Sooväli loonud oma magistritöö raames veebilehe „Stsenograafide kool“, mis pakub õpetajale kolme teatrikujundusega seotud õpiühikut, mida teha teise ja kolmanda kooliastme õpilastega. Tunnikavad on suunatud ainete lõimimisele jättes õpetajale vabad käed ainete ja teemade valikul. Ülesannetes „Stsenograafide kool“ ja „Kollaaž – superkangelase kostüüm“ tutvustatakse teatrikunstniku tööd, „Fenomoni 3D“ ning „Roosa täringu mäng“ tegelevad laiemalt väljendusoskuse arendamisega. (Sooväli, 2017)

Olemasolevate õppematerjalide analüüs näitab, et gümnaasiumile mõeldud teatrikujundust käsitlevat materjali on vähe. Peamise osa leiab kahest trükiõpikust, millest Epneri, Saro ja Läänesaare „Eesti teatrilugu“ (2006) keskendub etenduse analüüsile ja tutvustab sellest perspektiivist teatrikujunduse alasüsteeme, millest jääb käsitlemata videokujundus. „Draama ja teater“ (Tonts, 2016) keskendub institutsionaalsele tööprotsessile ja on saadaval ka digitaalselt. Vabavaralised digitaalsed materjalid puuduvad. Seega on kunstivaldkonda kuuluva teema ainsad materjalid esitatud kirjanduse valdkonna kontekstis. Neis esitatud ülesanded keskenduvad teadmiste kontrollile, konkreetsete nähtuste analüüsile ja kirjeldamisele, samas kui uuenenud õppekava seab ootused loomisele ja lõimimisele ning teatrikäsitlus on laienenud väljaspoole kirjanduse ainekava. Laiemalt on küsimus ka teatrikujunduse alase õppe jätkusuutlikkusest, sest seda õpetatakse kahes ülikoolis kolmel erineval õppeastmel², aga üldhariduskoolis vastavad materjalid puuduvad. Seega on magistritöö fookuses digitaalse õpiobjekti loomine, mis on taaskasutatav erinevates ainetes ja kontekstides, toetab lisaks teadmiste analüüsioskust ja loovust vastates nii gümnaasiumi

² Eesti Kunstiakadeemias on võimalik õppida vabade kunstide teaduskonda kuuluvas stsenograafia osakonnas bakalaureus- ja magistriõppes ning jätkata õpinguid kunsti ja disaini doktoriõppekaval. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias on võimalik õppida valguskujundajaks, videokujundajaks, tehniliseks produtsendiks ning dekoraator-butafooriks. Nii Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia kui Eesti Kunstiakadeemia teatrikujundusega seotud erialade sisseastumine eeldab lisaks teatrihuvile ka eriala toetavaid oskuseid (Eesti Kunstiakadeemia, s.a, Tartu Ülikool, s.a.).

kunstiõpetuse „Tea! Mõtle! Loo!“ põhimõttele (Köster, s.a.); on terviklik ja vastab tehnilistele standarditele.

2. Digitaalse õpiobjekti loomine

2.1. Digitaalne õpiobjekt

Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus on välja andnud erinevaid juhendmaterjale digitaalsete õpiobjektide loomiseks: „Õpiobjekti kontseptsioon” (2011), „Juhend kvaliteetse õpiobjekti loomiseks” (2012), „Õpiobjekt ja selle omadused” (2013) ning „Digitaalse õppematerjali loomise soovitusel” (2015), mis pole enam veebis kättesaadav. Laiemalt toetab õpiobjektide loomist “Juhend kvaliteetse e-kursuse loomiseks” (2013). Esimeses kahes on peaaegu kattavas sõnastuses välja toodud peamised õpiobjekti tunnused: taaskasutatavus, terviklikkus, õppimise toetamine ja ühilduvus (Villems *et al.*, 2012; Kampus *et al.*, 2013). See on täpsem kui rahvusvahelises standardis (Draft Standard for Learning Object Metadata, 2002; Wiley 2000) välja pakutud üldine definitsioon õpiobjektist digitaalse või mitte-digitaalse tervikühikuna, mida on võimalik tehnoloogiatoega õppimises kasutada ja taaskasutada.

Villems *et al.*, (2012) järgi sisaldab õpiobjekt kõiki eelpool mainitud tunnuseid. See tähendab, et:

- õpiobjekti saavad samaaegselt kasutada erinevad sihtrühmad sõltumata ajast ja kohast erinevate ainete õppimiseks, mida toetab tehniliste standardite järgimine (Villems *et al* 2012; Kampus *et al* 2013; Wiley 2000; Chiappe Laverde *et al* 2007);
- õpiobjekt toetab ühe konkreetse teema omandamist, mis tugineb sõnastatud õpiväljunditele (Villems *et al* 2012; Kampus *et al* 2013; Chiappe Laverde *et al* 2007). Õpiobjektid võivad olla sisu poolest erineva mahuga, ent moodustavad kogu ainekursuse kontekstis, milles neid kasutatakse, väikese ühiku (Wiley 2000);
- õpiobjekt on iseseisvalt läbitav, sisaldab õpijuhiseid ja toetades õppeprotsessi kõiki etappe, sisaldab üldarusaadavaid näiteid, illustratsioone ja erinevates vormides õppematerjale, mis toetavad erinevaid õppestiile, on interaktiivne ning vastab tehnilistele standarditele ning on kasutatav levinumate operatsioonisüsteemide ja tarkvaradega.

Nimetatud tingimuste järgimine loob eeldused laiemaks kasutatavuseks ning tõstab õpiobjekti kasutegurit. Samas võivad õpiobjektid võivad erineda kujunduse, ülesehituse ja tehnilise teostuse poolest. (Villems *et al* 2012; Kampus *et al* 2013).

Sellest lähtuvalt mõistetakse käesoleva töö kontekstis digitaalse õpiobjekti all terviklikku eesmärgistatud digitaalset õppematerjali, mis on kasutatav erinevates kontekstides ja erinevate tehniliste vahenditega ning võimaldab õppimist toetades õppijal ise õppimist juhtida.

2.2. Digitaalse õpiobjekti loomise etapid

Õpiobjekti loomine jagunes viide etappi, mis lähtusid ADDIE (*analyze, design, develop, implement, evaluate*) mudelist: analüüs, kavandamine, väljatöötamine, kasutamine ja hinnangu andmine (Branch, 2009). Tabelis 1 on välja toodud iga etapi tegevused õpiobjekti väljatöötamisel:

Analüüs	Kavandamine	Väljatöötamine	Kasutamine	Hindamine
õppematerjali loomise põhjused	õpiväljundid ja vastavad hindamismetoodid	õpiobjekti loomine ja esmane kontroll	õpiobjekt valmis testimiseks kaasatud osapoolte poolt	Kvaliteedi hindamine
1. õpieesmärkide seadmine	7. tegevuste määratlemine	11. sisu loomine	17. õpetaja ettevalmistamine	19. määratle hindamis-
2. sihtrühma tuvastamine	8. õpiväljundite sõnastamine	12. meediasisu valimine või väljatöötamine	18. õpilase ettevalmistamine	kriteeriumid
3. ressursside määratlemine	9. hindamis-strateegia	13. õppija juhendmaterjalide koostamine		20. vali hindamisvahendid
4. platvormi määratlemine	10. eelarvestamine	14. õpetaja juhendmaterjalide koostamine		21. vii hindamine läbi
5. veendumine õppematerjali-vajaduses		15. muudatuste ja täienduste sisseviimine		
6. tegevuskava koostamine		16. esmane testimine		
kokkuvõttev analüüs	lähteülesanne	õppematerjal	kasutamistrateegia	hindamisplaan

Tabel 1. ADDIE mudeli etapid õpiobjekti väljatöötamisel (Branch, 2009, lk 3)

Õpiobjektile on iseloomulik, et selle koostaja juhib peamiselt esimest kolme etappi, sest õpiobjekt on pärast avaldamist avalikus kasutuses (Villems *et al.*, 2012, lk 11), ent

käesolevas töös on uurimisküsimustele vastamiseks läbitud ka viimased etapid, mida käsitletakse „Metoodika” ja „Arutelu” peatükkides.

Analüüsist selgus, et teatrikujunduse käsitlemiseks puudub sellega seotud õppeainetes (kunstained, kirjandus, kehaline kasvatus, ainevaldkonnasisesed ja -ülesed valikained) gümnaasiumis piisav digitaalne õppevara. Analüüs näitas ka, et teatrikujunduse seosed erinevate õppeainetega tingivad vajaduse luua materjal, mis on taaskasutatav erinevates kontekstides, seega on otstarbekas luua digitaalne õpiobjekt. Lisaks gümnaasiumile on võimalikeks sihtrühmadeks ka mitteformaalõpe, näiteks teatriringid, huvikoolid ning teatrites toimuvad õpitoad, teatritunnid, hariduslikud töötoad.

Tehnilistelt vastas õpiobjekti loomise tingimustele platvorm Google Sites, mis toimib integreeritult koos teiste Google Workspace lahendustega (Drive, Docs, YouTube jt). Platvorm on kasutajale tasuta, sisaldab sisu loomise ja avaldamise võimalusi ning on vaadatav sisse logimata, pakub dünaamilisi interaktiivsust võimaldavaid kujundustööriistu ning muudab sisu automaatselt sobivaks arvutile, nutitelefonile ja tahvelarvutile.

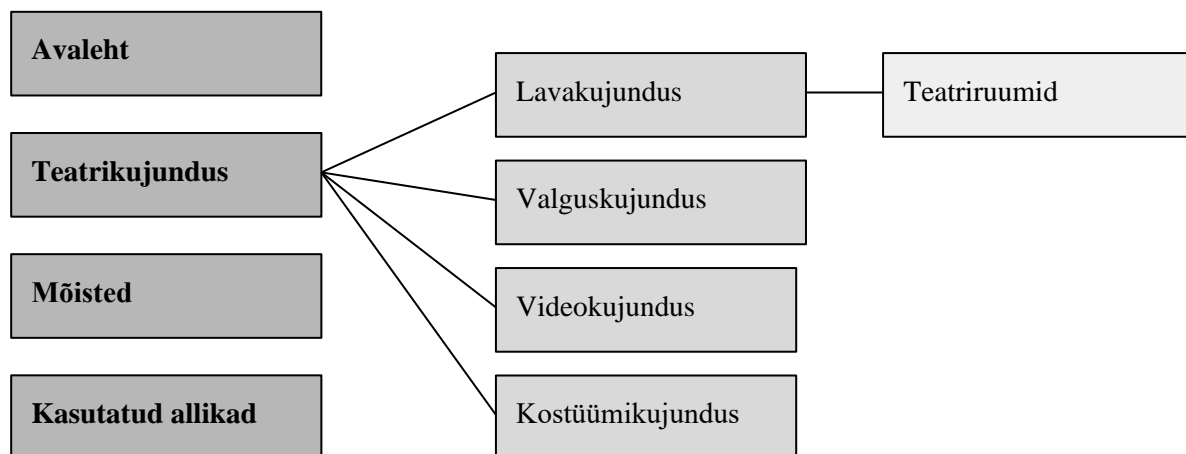
Kavandamise etapis sõnastati õpiväljundid ja määratleti õpiobjekti maht. Õpiväljundite juures peeti silmas, et need oleksid seotud õpiobjekti peateemadega ja seetõttu on seati pigem vähem õpiväljundeid (Krull, 2018, lk 341). Õpiobjekti mahu all mõistetakse õppija iseseisva töö aega õpiobjektiga, seda planeerides lähtuti taaskasutatavuse printsiibist, mille järgi on piiratud mahuga õpiobjektid erinevates sihtrühmades paremini taaskasutatavad (Villems *et al.*, 2012, lk 17). Teisalt toetab see keskendumist ning vähendab digitaalse õppematerjaliga seotud kognitiivse ülekoormuse ohtu (Hansen & Gissel, 2017, lk 134). Mahu juures arvestati ka õpiobjekti plaanitavat ülesehitust, kus õppijal on võimalus ise valida, milliste teemadega ta soovib tutvuda, milliseid tegevusi sooritada ja millises järjekorras. Selline lähenemine toetab digitaalse õpiobjekti võimalusi aidata kaasa õppe personaliseerimisele, õppija individuaalsete huvide, õppimistempo jms arvestamisele (Hansen & Gissel, 2017). Tekstimahu planeerides arvestati, et õppija loeb arvutiekraanilt ligi 30% aeglasemalt kui paberilt (Villems *et al.*, 2012, lk 17). Meediumite valikul lähtuti otstarbekusest arvestades, et tekstilist ja pildilist materjali on lihtsam ajakohastada kui videoid.

Struktuuri kavandamisel lähtuti mudelist SÖKAL (*SCATE: scope, content, activity, thinking, extra*):

- sissejuhatus – sissejuhatus, eesmärgid, õpiväljundid, vajalikud eelteadmised, tehnilised nõuded õppematerjali kasutamiseks jne;
- õppematerjalid – tekst, illustratsioonid ja meediasisu;

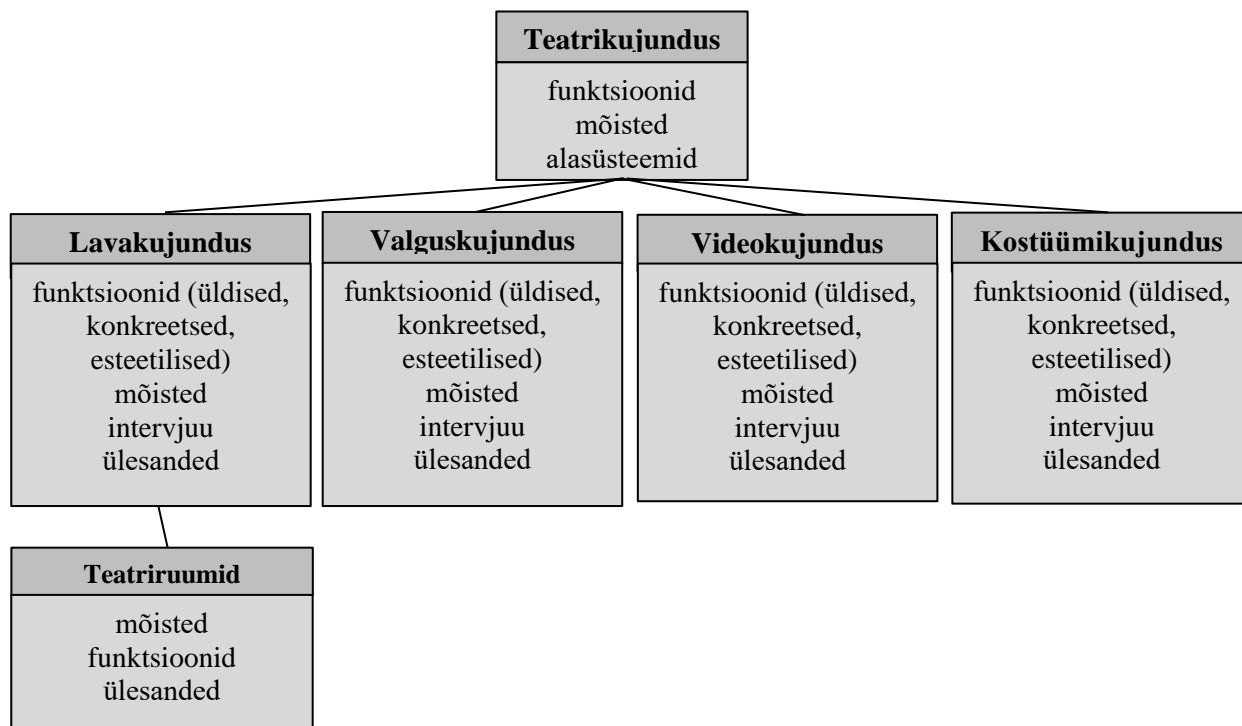
- kinnistamine – tegevused õpitava kinnistamiseks, harjutamiseks, rakendamiseks jne;
- arutlemine – reflekteerimine, arutlemine, teksti integreeritud küsimused ja mõtlemisülesanded;
- lisamaterjalid – viited lisamaterjalidele (Villems *et al.*, 2012, lk 18).

Õpiobjekt kavandati kolmetasemelisena, mis vastab õpiobjekti sisulisele ja temaatilisele struktuurile (joonis 1). Esileht annab ülevaate õpiobjekti sisust, õpiväljunditest, kasutusvõimalustest ja ülesehitusest. Avapeatükk selgitab teatrikujunduse olemust ning teeb sissejuhatuse alapeatükkidesse, mis vastavad teatrikujunduse alaosadele: lavakujundus, valguskujundus, videokujundus, kostüümikujundus. Lavakujunduse peatükile on lisatud alapeatükk teatriruumidest, milles selgitatakse erinevaid lavatüpe ning nende mõju lavakujundusele.

Joonis 1. Õpiobjekti struktuur

Joonisel 2 on välja toodud täpsem struktuur, mida peatükkides järgiti: igas teemas toodi välja vastava kujundusala funktsioonid lavastuses, kujundamisega seotud väljakutsed ning peamised mõisted. Tekstiosa on illustreeritud lavastuste fotodega. Igas kujunduse alaliigi peatükis on video erialaeksperdiga, peatükk lõpeb ülesannete ja küsimustega. Videot ja ülesandeid ei ole teatrikujunduse peatükis, mille peamiseks funktsiooniks on temaatika sissejuhatamine. Pöörati tähelepanu eelteadmiste aktiveerimisele tuues näited igapäevaelust, kultuurist ning teistest õppeainetest. Õpiobjektis kasutatavad mõisted on seletatud lahti esmamainimisel teksti sees, lisaks on nad kogutud eraldi peatükki.

Joonis 2. Õpiobjekti struktuur peatükkide kaupa.

Struktuur on üles ehitatud arvestades õppija valikuvabadust läbida õpiobjekti peatükke endale sobivas järjekorras, jätta osad teemad ja ülesanded vahele (Villems *et al.*, 2012, lk 18), õpiväljundite saavutamiseks on minimaalne maht kaks peatükki.

Väljatöötamise etapis saab eristada järgnevaid samme: sisu loomine, meediasisu loomine, juhendmaterjalide koostamine, muudatuste ja täienduste sisseviimine, esmane testimine (Branch, 2009, lk 3). Teatrikujunduse õpiobjekti puhul tähendas see teksti loomist, kujunduse üldprintsiipide paikapanemist, illustratsioonide valimist, videote loomist, ülesannete ja küsimuste koostamist, kasutatud allikate lisamist, muudatuste ja täienduste pidevat sisseviimist. Väljatöötamise etappi võib pidada kõige mahukamaks (Villems *et al.*, 2012, lk 11).

Teksti loomises arvestati teksti mõistetavusega gümnaasiumile jälgides lausete pikkust ning võõrsõnade tasakaalu (Mikk, 2004). Selle kontrollimiseks kasutati referentsteostena kunstiajaloo õpikuid „Kunst ja visuaalkultuur 20. ja 21. sajandil“ (Abiline & Vihterpal, 2020) ja „Kunstiajalugu esiajast realismini“ (Treier & Abiline, 2020). Teksti kasutatavuse kriteeriumiteks peetakse mõistetavust, selgust ja huvitavust, mida on aga keeruline tervikuna hinnata, kuivõrd need sõltuvad

- teksti omadustest:
 - sisu,

- struktuur,
- kujundus;
- õppija omadustest:
 - tähelepanuvõime,
 - mälu,
 - metakognitiivsed strateegiate kasutamisoskus;
- välistest teguritest:
 - aeg,
 - kontekst,
 - keskkond;
- sisemistest teguritest:
 - õppija varasemad teadmised,
 - õppija eesmärgid,
 - õppija huvid,
 - õppija ootused (Knecht & Najvarova, 2010, lk 10).

Illustratsioonide valimine toimus kahes etapis: paralleelselt teksti loomisega otsiti fotosid, mis näitlikustavad sisu ja aitavad kaasa selle mõistmisele. Kujundamise etapis otsiti lähtudes kujunduses tekkivast teksti-pildi suhtest fotosid juurde või vahetati välja. Näiteks tingis võimalus kasutada pildikaruselle vajaduse leida samast lavastusest erinevaid fotosid, samas kui kõikidest lavastusest ei ole võrdväärse tasemega fotosid, mis näitavad kujundust. Fotode valikul lähtuti algmaterjaliks oleva näidendi tuntuusest eelistades klassikalist dramaturgiat ja Eesti kirjandust. Kõikidest teatritest küsiti e-kirja teel luba fotode kasutamiseks.

Kujundus lähtus üldpõhimõttest, et see peab toetama loetavust, jälgitavust ja õpitava materjali omandamist (Villems *et al.*, 2012, lk 26). Seega võeti aluseks ka teatrikujunduse olemuslik visuaalsus, mis tingis näiteks lavastuste fotode osakaalu ja suuruse. Kujunduses rakendati sümmeetriat, mis on saavutatud erinevate elementide omavahelise tasakaalustamisega. Omavahel vahelduvad teksti- ja fotoplokid, mis aitavad kaasa rütmi tekkele, taustavärviga eraldati videod ja ülesanded. Arvestades fotode paljusust on taust neutraalne: valge või hall ning lugemise hõlbustamiseks sisuteksti kiri must. Aktsentvärvina kasutati fuksiaroosat. Kõikide peatükkide kujundus lähtus samast printsiibist, aga vastavalt kasutatavale materjalile (fotod, teksti pikkus ja liigendatus) esineb variatsioone. Niimoodi järgib kujundus ühelt poolt nn tausta ja kujundi põhimõtet, mille eesmärgiks on juhtida kujunduse abil vaataja tähelepanu ning teisalt korduspõhimõtet, mis aitab infot süsteemselt

vastu võtta (Hansen & Gissel, 2017, lk 134-135).

Sisu loomisel arvestati tasakaalustatud esitamise, mis toetab väärtushinnangute kujunemist (Järviste, 2002). Nii on näiteks soolise tasakaalustuse eesmärgil neljast intervjuust kaks naistega ja kaks meestega. Näiteid lavastustest on toodud regionaalselt ja žanriliselt erinevatest teatritest: Eesti Draamateater, Tallinna Linnateater, Rahvusoper Estonia, Eesti Noorsooteater, Endla, Ugala, Tartu Uus Teater, Vanemuine, Rakvere Teater. Žanriliselt on esindatud sõnateatri erinevad vormid, nukuteater, muusika- ja tantsuteater. Sõnalavastuste näited moodustavad enamiku, mis vastab Eesti teatri üldpildile (Eesti Teatri Agentuur, 2022), aga teisalt võimaldab lihtsalt luua seoseid varasemate teadmistega kirjandusest.

Videote eesmärgiks on anda lisainfot tekstilisele ja pildilisele materjalile, kinnistada esitatud infot täiendades seda eluliste näidetega arvestades sealhulgas erinevate õpistiilidega õppijate vajadusi (Hansen & Gissel, 2017, lk 136). Videomaterjal võimaldab edasi anda teadmisi ja kogemusi, millele õppijal tavapäraselt juurdepääs puudub (Villems *et al.*, 2012, lk 17, 32), seega salvestati intervjuud ekspertidega. Ekspertideks valiti iga kujundusala juhtivad esindajad, kes on pärvinud erialase tunnustuse, lisaks on kõik töötanud õppejõududena.

Intervjueeritavatega tehti kokkulepped e-kirja teel, neile saadeti ette neli küsimust:

- kuidas sai sinust (vastava eriala) kunstnik?
- milles seisneb sinu töö?
- milline on (vastava eriala) kujunduse roll lavastuses?
- mida peaks vaataja etenduse ajal tähele panema, et kujundust paremini mõista?

Küsimused lähtusid kahest peamisest eesmärgist: tutvustada elukutsevalikuid ja edasiõppimisvõimalusi, anda töövahendeid etenduse analüüsiks. Intervjueeritavatega viidi läbi poolstruktureeritud intervjuud. Selleks et magistr töö autor saaks keskenduda intervjueerimisele, salvestas videopildi operaator. Montaažiks kasutati vabavariolist programmi Clipchamp. Monteerides arvestati, et video pikkus jääks soovitatava 10 minuti piiridesse (Villems *et al.*, 2015, viidatud Harjaks, 2021), video kataks vastuseid kõikidele küsimustele ning vastused esineksid jälgitavuse huvides kõikides videotest samas järjekorras. Videote täienduseks loodi õppijate jaoks küsimused, et tõhustada video vaatamist ning mõistmist.

Ülesannetes on esindatud nii teadmise-, arusaamis- ja probleemülesanded, mis toetuvad kognitiivse taksonoomia sisuelementidele ja soorituskategooriatele (tea, saa aru, rakenda, analüüsi, loo) (Krull, 2018, lk 340, 407-409).

Kõikides õpiobjekti loomise etappides rakendati disainis kasutatavat reflekteeriva praktiku (*reflective practitioner*) põhimõtet, kus refleksioon on läbiviidava tegevuse

lahutamatu järjepidev osa (Schön, 1983).

Käesolevas peatükis anti ülevaade õpiobjekti loomise põhimõtetest ADDIE mudeli esimese kolme etapi – analüüs, kavandamine, väljatöötamine – järgi (Branch, 2009).

Järgmises peatükis peatutakse mudeli kahel viimasel etapil: kasutamisel ja hindamisel.

3. Metoodika

Magistritöö eesmärgiks on koostada digitaalne õpiobjekt „Teatrikujundus”, mida saab kasutada gümnaasiumiastmes erinevates ainevaldkondades ning täiendada ja parandada seda ekspertidelt saadud tagasiside põhjal. Õpiobjekti loomises lähtuti ADDIE mudelist: analüüs, kavandamine, väljatöötamine, kasutamine ja hinnangu andmine (Branch, 2009). Selle esimesest kolmest etapist anti ülevaade eelnevates peatükkides. Kasutamise hindamiseks ja hinnangu saamiseks viidi läbi kvalitatiivne uuring. Uuring lähtus püstitatud uurimisküsimusest koos alaküsimustega:

- Milline on õpiobjekti rakendatavus teatrikujunduse käsitlemisel gümnaasiumis?
 - millistes õppeainetes on võimalik õpiobjekti kasutada?
 - kuidas tuleks õpiobjekti täiendada ja parandada, et see vastaks õppevajadustele?

Viidi läbi küsitlus, mis võimaldas koguda infot vastajate kogemuste ja arvamuste kohta (Beilmann 2020), selles küsiti arvamust valimisse kuuluvatelt ekspertidelt: kunstiainete ning eesti keele ja kirjanduse valdkonna õpetajatelt. Kuna kokkulepped õpetajatega tehti enne uuenenud riikliku õppekava kinnitamist, siis ei kuulu valimisse kehalise kasvatus õpetajad. Ekspertid tutvusid õpiobjektiga põhjalikult, seejärel vastasid küsitlusele, milles andsid tagasisidet õpiobjekti kasutatavuse ja rakendatavuse kohta. Ekspert hinnangutele tuginedes viidi sisse parandused ja täiendused.

3.1. Valim

Valimi moodustamise strateegiaks valiti sihipärane ja mugavusvalim, milles uurija lähtub valikut tehes oma teadmistest ja kogemustest teatud grupi kohta ning koostab valimi ettekavatsetult kindlate kriteeriumite alusel. Selleks, et kitsendada sihipärast valimit, rakendati mugavusvalimi põhimõtet, mis lubab valida need uuritavad, keda on lihtne uurimusse saada. (Rämmer, 2014; Õunapuu, 2012). Kriteeriumiteks oli vähemalt viieaastane töökogemus kunsti- või kirjanduse ning keele valdkonna ainete õpetamisel, töökogemus gümnaasiumiastmes ning huvi teatri vastu. Seatud kriteeriumid lähtuvad ühelt poolt valdkondadest, mis on nii uuringu läbiviimise ajal kehtinud kui uuendatud õppekava alusel seoseid teatrikujundusega, piisavast õpetamiskogemusest, mis muudab õpetaja eksperdik (Koni 2017, lk 34) ning teisalt kokkupuutest teatrivaldkonnaga, kuna teatrikujunduse õpetamine ei ole õppekavas kohustuslik, vaid sõltub õpetaja huvist. Lisaks küsiti, kas õpetajal on õppevara loomise kogemus.

Ekspertidega võeti ühendust e-kirja teel ning positiivse vastuse korral saadeti kokkulepitud ajal õpiobjekti ning küsitluse veebilingid. Küsimustik saadeti kuuele õpetajale, vastused saadi tagasi viielt. Uuringus osalenud õpetajate andmed on esitatud tabelis 2, ekspertide andmed on anonümiseeritud.

Tabel 2. Ekspertide andmed

Tähis	Peamine aine	Teised ained, sh valikained	Töökogemus õpetajana aastates	Õppevara loomise kogemus
E1	Kirjandus	Eesti keel	45	Puudub
E2	Kunst	Kunstiajalugu, Pärimuskultuur	12	Olemas
E3	Kunst	Kunstiajalugu, Disain	21	Puudub
E4	Draamaõpetus	Kirjandus, Eesti keel	31	Olemas
E5	Kunst	Kunstiajalugu, Muusikaajalugu, Disain, Joonestamine, Maalimise ja joonestamise viisid	17	Olemas

3.2. Andmekogumine

Lähtudes uurimisküsimustest ning digitaalse õppematerjali kvaliteedi hindamise alustest (Villems *et al.*, 2012, Villems *et al.*, 2013, Hansen & Gissel, 2017) koostati ekspertidele küsimustik. Andmekogumise vormiks oli veebiküsimustik platvormil Google Forms, millele vastaja pääses ilma sisse logimata ja isiklike andmeid esitamata ligi. Vormiliselt koosnesid küsimused kinnistest ja avatud küsimustest. Kinniste küsimuste vastusevariandid lähtusid ühtselt neljaastmelisest skaalast (jah, pigem jah, pigem ei, ei). Avatud küsimustes paluti jagada kogemusi, anda konkreetset tagasisidet, tuua välja positiivseid ja negatiivseid aspekte. Küsimused jagunesid teemaplokkidesse:

1. Andmed vastaja tausta kohta: õpetajana töötamise staaž, õpetatavad ained, kokkupuude teatrikujunduse teemaga õpetatavates ainetes, varasem õppevara koostamise kogemus;
2. Küsimused õpiobjekti üldise kvaliteedi kohta: ülesehitus, mõistetavus, universaalsus;

3.-6. Küsimusteplokid sisuteemade kaupa (teatrikujundus, lavakujundus, valguskujundus, videokujundus, kostüümikujundus): mõistetavus, ülesannete raskusaste ja selgus, parandusettepanekud;

7. Õpiobjekti rakendatavus: kasutamismõimalused õppetöös, nõrkused ja tugevused, parandusettepanekud.

Kõikide õpiobjekti alateemade juures pöörati läbivalt tähelepanu samadele aspektidele, et tagada võrreldavus: teksti arusaadavus, illustratsioonide piisavus, ülesannete sõnastus ja raskusaste.

Küsimustiku testimiseks paluti see täita eksperdil, kes vastas osalejate kriteeriumitele ning saadud tagasiside põhjal korrigeeriti küsimuste sõnastust, mis aga ei osutunud piisavaks. Näiteks ei tulnud testimisel ühe küsimuse juures välja vajadus märkida, et saab valida mitu vastust. Testvastamise põhjal määratleti vastamiseks kuluv aeg, umbes 15 minutit, mis lisati küsimustiku sissejuhatavasse teksti.

Ekspertidele saadeti kiri koos õpiobjekti veebilingiga. Kiri sisaldas uuringu eesmärki, läbiviimise meetodeid, tegutsemisjuhendit, uurija kontakte ning veebilinki küsitlusele. Küsimustiku sissejuhatavas tekstis korraldati üle uuringu eesmärgid, läbiviimise põhimõtted, sh andmete kasutamine ja teaduseetika. Õpiobjektiga tutvumiseks ning vastamiseks anti kaks nädalat. Veebiküsitlus võimaldas ekspertidel vastata neile sobival ajal.

3.3. Andmeanalüüs

Kogutud andmed eksporditi Google Forms keskkonnast Exceli arvutustabelisse. Kuna vastajate arv on väike, ei üldistata vastuseid protsentideks. Avatud küsimuste juures esines sageli üldisi tähelepanekuid, mis ulatusid konkreetsest teemast kaugemale. Seega kasutati tekstiliste vastuste analüüsimiseks avatud kodeerimist, mis võimaldab kogutud tekstilises materjalis paremini orienteeruda. Koodide eesmärgiks on andmeid süstematiseerida, märgata sarnasusi ja erinevusi (Linno, 2020). Kodeerimine teostati käsitsi lähtudes vastustest ning uurimisküsimustest luues koodid, ala- ja peakategooriad.

3.4. Tulemused

Ekspertidel paluti avada oma varasemat kogemust teatrikujunduse käsitlemisel õppeainetes, mis loob tausta õpiobjekti vajaduse määratlemiseks ning hinnata seejärel õpiobjekti tervikuna ja iga alateemat eraldi. Küsitluses selgus, et eksperdid seostasid teatrikujundust õppeainega „Kunst“, kus seda oli viimase aasta jooksul käsitletud kaks eksperti: üks sagedusega kord kuus, teine kord poolaastas. Samasugune tulemus oli teatrikujunduse seostamisel kirjanduse

õppeainega: üks ekspert pööras tähelepanu kord kuus, teine kord poolaastas. Sagedusega kord kuus käsitles üks ekspert teatrikujundust eesti keele tundides ning üks ekspert muusika ainetunnis. Korra semestris käsitles üks ekspert õppeaines „Disain“, üks kunsti ainevaldkonna valikkursuses, korra poolaastas üks kunstiajaloo ja üks draamaõpetuse tunnis. Vastustest joonistused välja üldised ühised teemad, mille juures on teatrikujundust kasutatud:

- ajalugu;
- visuaal-, sõna- ja muusikakunsti liikide tundmine ja mõistete kasutamine;
- eneseväljendus.

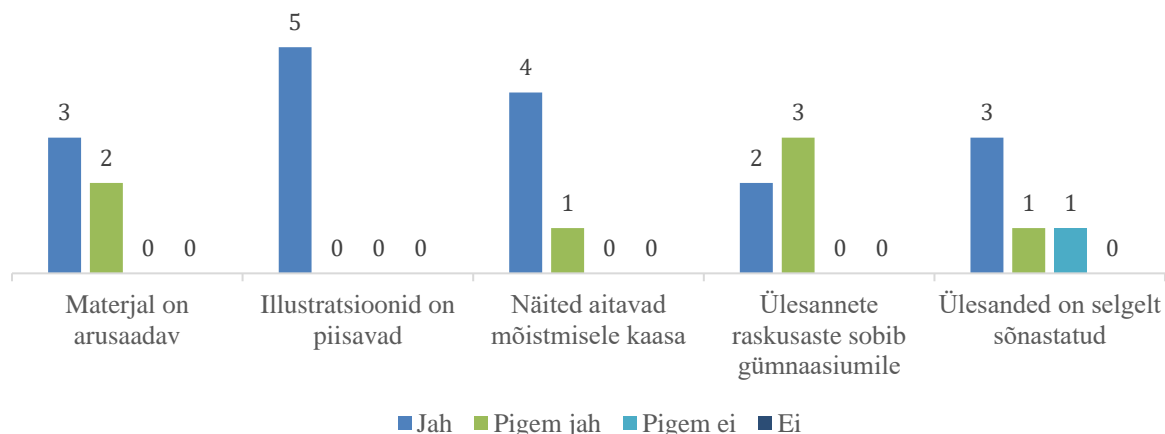
Üks ekspertidest (E2) kasutab teatrikujundust varasemas õppeastmes kunstiõpetuses teatriväliste õpiväljundite – kontrasti ja suurenduse õppimine – saavutamiseks, mis resoneerub draamaõpetuse käsitlusega teatrist kui oskuste arendamise viisist, mitte ainult eraldiseisvast kunstiliigist (Owens & Barber, 2014). Ekspert E3 tõi teatrikujundusest pärit näidete, võtete rakendamisel ja teatrikujunduse kui kunstiliigi tutvustamisel probleemina välja õppekavade mahukuse ja tundide vähesuse.

Järgnevalt paluti ekspertidel hinnata õpiobjekti tervikuna ning teemade kaupa. Õpiobjekt koosnes iseseisvatest alateemadest: teatrikujundus, lavakujundus, valguskujundus, videokujundus ja kostüümikujundus. Kõikide teemade osas paluti ekspertidel hinnata neljaastmelisel skaalal järgmisi punkte:

- materjali arusaadavus;
- illustratsioonide piisavus sisu mõistmisel;
- arusaadavate näidete piisavus;
- ülesannete raskusastme sobilikkus gümnaasiumile;
- ülesannete sõnastuse selgus.

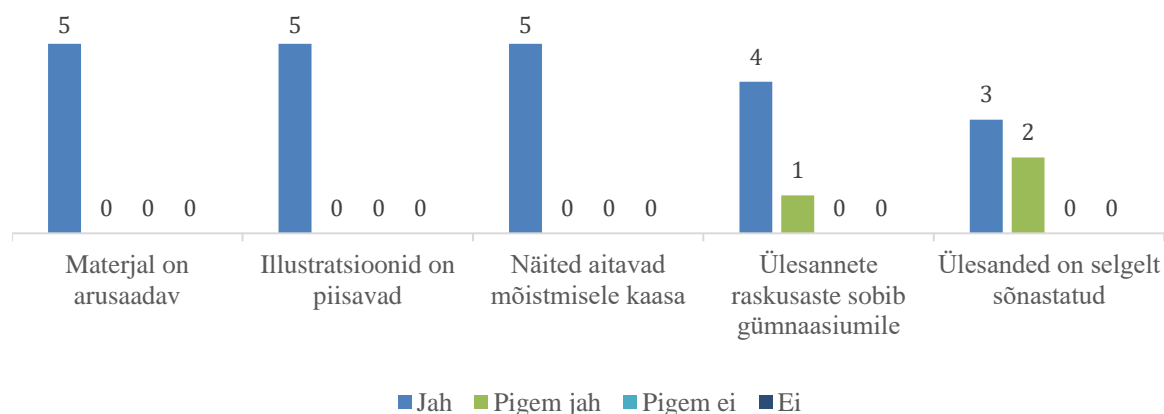
Lisaks esitati avatud küsimus eksperdi soovitude kohta alateema parendamiseks.

Teatrikujunduse osas (vt joonis 3) pidasid eksperdid teemakäsitlust arusaadavaks ja pigem arusaadavaks ning illustratsioone piisavaks. Näiteid hinnati pigem piisavateks ning piisavateks, ülesannete raskust piisavaks ja pigem piisavaks. Ülesande sõnastuse selguses esines suurem lahknevus: kui kolm eksperti olid arvamusel, et sõnastus on selge, üks leidis selle olevat pigem selge, siis ühel juhul leiti see olevat pigem ebaselge tuues välja, et sõnastus võimaldab mitmetimõistmist. Ekspert E5 soovitas sõnastada ülesanded lühemalt ja eristada selgitusi visuaalselt punktide ja komadega.

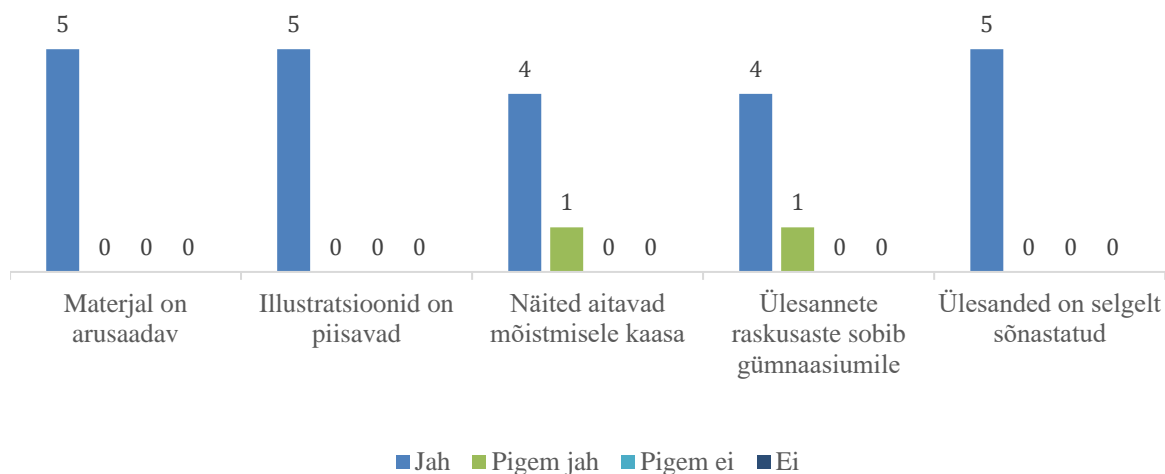
Joonis 3. Tagasiside teema „Teatrikujundus“ kohta

Joonisel 4 on esitatud kokkuvõtte **lavakujunduse** teemast, kus kõik eksperdid hindasid nii arusaadavust, illustratsioone kui näiteid teema käsitlemiseks piisavaks. Sarnaselt esimese, teatrikujunduse teemaga tekitasid küsimusi ülesanded, kus ülesannete raskusastet pidas sobivaks neli vastanut, üks ekspert pidas seda pigem sobivaks. Ülesande sõnastamise juures pidas kolm vastanut sõnastust selgeks ning kaks pigem selgeks avades seda täpsemalt avatud küsimuse juures: kasutada ülesande andmises õpilastele tuntud väljendeid (kirjelda, aruta jne); piirata elemente, mida korraga peab jälgima (värv, vorm, tunne jt); arvestada rohkem õppija varasemate teadmistega (selgitamisvajadus) (E4, E5).

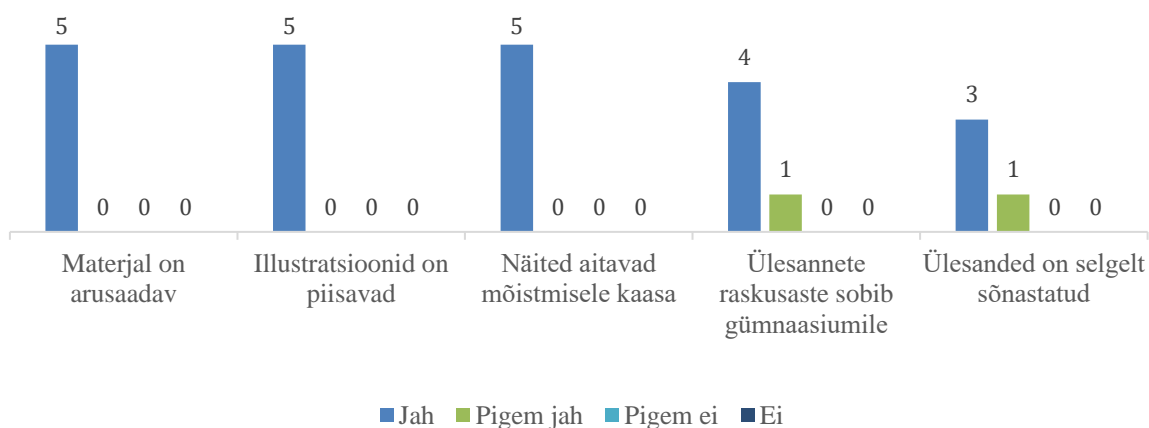
Joonis 4. Tagasiside teema „Lavakujundus“ kohta

Teemas „**Valguskujundus**“ (joonis 5) olid kõik eksperdid nõus, et materjal on arusaadav, illustratsioonid aitavad kaasa sisu mõistmisele ning näiteid on piisavalt. Ülesannete juures oli üks ekspert arvamusel, et ülesanne ei ole gümnaasiumi jaoks sobiva raskusastmega ning juhtis tähelepanu 4. ülesandele (E4). Kõik eksperdid pidasid ülesannete sõnastusi selgeks.

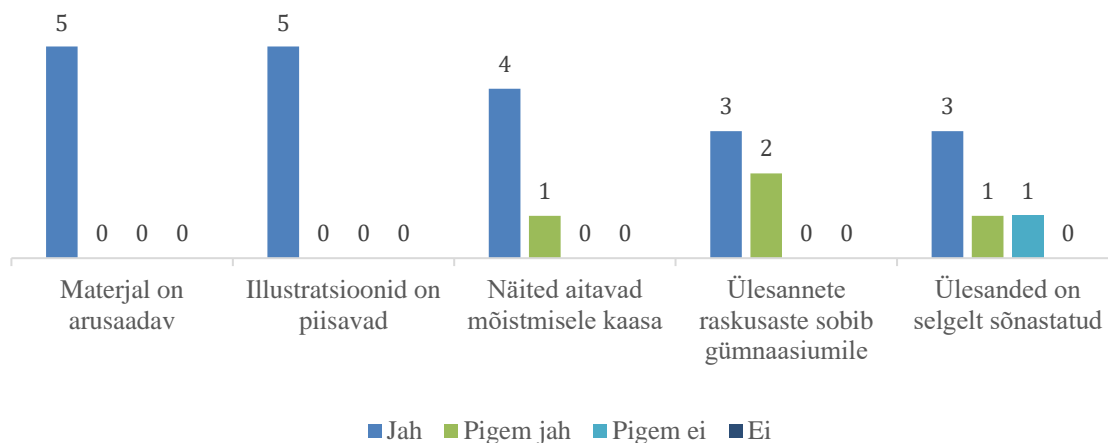
Joonis 5. Tagasiside teema „Valguskujundus“ kohta

Videokujundust käsitleva materjali tagasiside on näitlikustatud joonisel 6: kõik eksperdid pidasid materjali arusaadavaks, illustratsioonid ja näited täitsid oma funktsiooni sisu mõistmisel. Neli eksperti viiest nägid ülesannete raskusastet piisavana, üks vastas pigem jah. Ülesannete sõnastust pidas kolm selgeks, üks pigem selgeks juhtides tähelepanu 3. ülesande sõnastusele (E4) ning üks pigem segaseks, kui selgeks.

Joonis 6. Tagasiside teema „Videokujundus“ kohta

Kostüümikujunduse teema juures (joonis 7) leidsid kõik eksperdid, et materjal on arusaadav, illustratsioonid on asjakohased ja piisavad teema mõistmiseks. Ühe eksperdi hinnangul olid näited pigem piisavad, samas kui neli hindasid neid piisavateks. Kaks vastajat pidasid ülesandeid gümnaasiumi jaoks pigem piisava raskusega, kolm piisavaiks. Ülesannete sõnastuses leidsid kolm vastajat, et need on selged, üks pigem selge ning üks pigem segane.

Joonis 7. Tagasiside teema „Kostüümikujundus“ kohta

Eraldi küsiti tagasisidet alateemadesse kuulunud videote kohta. Ekspert E2 tõstatab küsimuse videote pikkusest ning tegi ettepaneku esitada küsimused video sees, mis aitaks videot liigendada. Samas tõi ta välja, et ta kasutaks videoid lisaks gümnaasiumile (kunstiloo e-kursuste õppematerjal) ka põhikoolis kunstiõppe kontakttunnis õppematerjali täiendamiseks. Ekspertid E1, E3 ja E5 nägid videote funktsiooni teema õpilastele lähedaseks ja mõistetavaks tegemises, kuna oma eriala spetsialistid kõnelevad vahetult oma kogemustest. Ekspert E3 rõhutas, et videod on eesti keeles sedastades, et „tihti tuleb leppida ingliskeelsete videotega, kuid kui on oma keeles ja oma teatrist näited, siis teeb see asja omasemaks“. Ekspert E4 nägi videotes konkreetset kasutust näitamaks, kuidas saab näidendist lavastus ning kes aitavad selle protsessile kaasa, tuues seoseid nii kirjanduse valdkonna ainetega kui valdkonnaülese valikkursusega „Teater ja draama“. Samuti aitab see kaasa karjäärivalikute tutvustamisele.

Vaadeldes teemadele antud tagasisidet tervikuna, saab väita, et eksperdid olid kõige kriitilisemad ülesannete suhtes ning hindasid kõige kõrgemalt illustratsioonide sobivust, materjali arusaadavust ning näidete rolli teema mõistmisel. Vaadates vastuste jagunemist ekspertide kaupa, selgub, et raskusastme ja sõnastuse hinnangud olid läbivalt samad: eksperdid E1, E2 ja E3 pidasid ülesannet sõnastust ja raskusastet piisavaks ning E4 ja E5 kas pigem piisavaks või pigem mittepiisavaks.

Õpiobjekti ülesehitust pidasid eksperdid loogiliseks (neli vastanut oli täiesti nõus, üks pigem nõus) ning teksti gümnaasiumis mõistetavaks (neli täiesti nõus, üks pigem nõus). Kõik vastanud olid nõus, et ülesanded on suunatud erinevate teadmiste ja oskuste arendamisele. Ekspertid leidsid, et õpiobjekt sobib nii iseseisvaks kasutamiseks, gümnaasistile kui täiskasvanule. Kokkuvõtvas küsimusteplokis paluti anda avatud vormis tagasisidet õpiobjekti

kasutamisevõimaluste kohta erinevates tundides, õpiväljundite saavutamiseks ning lõimimiseks, samuti tuua välja nõrkuseid ja tugevusi.

Avatud küsimuste analüüsimisel loodi uurimisküsimusest „milline on õpiobjekti rakendatavus teatrikujunduse käsitlemisel gümnaasiumis?“ ning alaküsimusest „millistes õppeainetes on võimalik õpiobjekti kasutada?“ ning „kuidas tuleks õpiobjekti täiendada ja parandada, et see vastaks õppevajadustele?“ kaks peakategooriat: **parendused** ja **rakendusvõimalused**. Peakategooriad loodi alakategooriate põhjal. Parendused lähtub konkreetsetest ettepanekutest, mis tehti alakategooriates tehniline täiendamine, sisu parendamine, ülesannete parendamine ning laiendused. Rakendusvõimalused koosnevad lõiminguvõimalustest ning kasutusvõimalustest tundides.

Tehniliste parenduste all tegid eksperdid E2 ja E3 ettepaneku kaaluda mõne teise õpikeskkonna kasutamist, nt Articulate360, mis võimaldaks rohkem interaktiivsust, sh mängulisi enesekontrolli teste, mis annavad vastajale kohest tagasisidet. Ekspert E3 sedastas: „Võib olla mitte muuta, kuid edasiarendus saaks olla interaktiivne. Näiteks ülesanded, mida saakski interneti keskkonnas teostada – mängud, testid. Kuid see on juba järgmine teema“. Ekspert E2 täpsustas vastust saates, et probleemiks on see, et interaktiivsed keskkonnad on kas loojale või kasutajale tasulised. Tehniliste parenduste all soovitas ekspert E2 lisada iga teema lõppu link järgmisele lehele, et ei peaks alati avama menüüd.

Sisu osas jagunesid ettepanekud kolmeks: keel ja õigekiri, käsitletavad teemad ning täpsustav info õpetajale. Käsitletavates teemades tegi ekspert E5 soovitus kaasa ka teatriajalugu ning sellega seotud ootuseid Eesti teatrile ning kirjutada täpsemalt lahti mõisteid ja sümboleid, mis aitavad traditsioone mõista, nt kostüümikujunduse kontekstis: „miks must riietus on ühes kontekstis leina (nõrkuse) tunnus ja teises kontekstis omapära (tugevuse) tunnus“. E1 lisas vajaduse lisada ruumi arutelule. Täpsustava info osas tõi ekspert E2 välja: „õpiobjekti alguses võiks olla välja toodud kogu õpiobjekti läbimiseks kuluv kontakttundide või e-õppe tundide maht, et õpetaja, kes võtab antud õpiobjekti kasutusse, teaks, millise tundide mahuga tuleks tal arvestada, (näiteks kui kursuse maht on 72 õpitundi, millise osa kogu kursuse mahust võtaks antud kursuse läbimine)“.

Laiendused on ettepanekud, mis laiendavad kas õpiobjekti eesmärki tutvustada teatrikujundust kui visuaalset aeg-ruumilist kunstiteost või õpiobjekti kui erinevates sihtrühmades, õppeainetes ja kontekstides kasutatav materjali piire. Ekspert E5 pakkus laiendusi seostamaks teatrikujundust ja helikujundust (vaikus ja lavakujundus, heli ja lavakujundus; valguskujunduse ja heli koosmõju; akustilised märgid), samuti tegi ettepanekuid tuua välja konkreetseid õppekontekstid, ainepõhised teemad ja mõisted.

Ülesannete osas andsid eksperdid ühelt poolt detailseid soovitusi konkreetsete ülesannete parandamiseks (nt videokujunduses ülesanne 3, kostüümikujunduses ülesanne 2, valguskujunduses ülesanne 4). Üldistatult võttis ekspert E4 kokku: „mõned ülesanded vajaksid rohkem selgitust või abiküsimusi selle kohta, mida õpilane täpsemalt tegema peab. Kui õpilasel on enne selle alaga kokkupuuteid olnud ja ta käib rohkem teatris, siis ta saaks hakkama, aga teiste jaoks jääb mõni ülesanne raskeks või vajab lisaselgitust“.

Rakendamise osas töid eksperdid välja, millistes ainetes saab nende hinnangul õpiobjekti kasutada:

- kirjandus;
- eesti keel;
- võõrkeeled;
- ajalugu;
- draamaõpetus;
- füüsika;
- muusika;
- kunst;
- matemaatika.

Kõik eksperdid nägid võimalust õpiobjekti oma ainetundides (draamaõpetus, kirjandus, eesti keel, muusikaajalugu, kunst, kunstiajalugu, pärimuskultuur, disain ja teised kunsti valikained) kasutada. Vastuseks küsimusele, kas eksperdid kasutaksid seda oma tundides leidis kaks eksperti, et kasutaksid seda kindlasti aines „Kunst“, kaks pigem kasutaksid. Muusika-ainetes kasutaks seda kindlalt üks. Kirjanduse valdkonna ainetes ning draamaõpetuse tundides kasutaks seda kindlasti kaks õpetajat. Kunstivaldkonna erinevates valikainetes (pärimuskultuur, disain) kasutaks seda mõlemal juhul üks ekspert.

Konkreetsemate õpiväljundite ning käsitletavate teemade osas neis ainetes sedastati ühelt poolt, et õpiobjekti saab kasutada seoste loomise ja analüüsi oskuse arendamisel, loovuse ja meeltega tajumise toetamisel (E1, E3). Ekspert E3 tõi välja seosed kunsti- ja kunstiajaloo õpetamisega, kus teatrikujundust saab kasutada teatud perioodide, nt baroki, õpilasele lähedaseks tegemiseks näidates „kui eriilmelised ja mitmekesised on visuaalsed väljendusvahendid, mis on seotud kunsti, disaini ning arhitektuuri valdkonna elukutsete ja ametitega“. Sarnaselt mainib ka ekspert E5 potentsiaali kunstidega seotud ajaloo käsitlemisel, nii kunstiloos kui näiteks muusika- ja filmiajaloo ajajoone visualiseerimisel, teisalt aga ka ruumiõpetuse mitmekesistamisel. Ekspert E3 rõhutas ka potentsiaali kasutada ülesandeid

tõukelauana oma ülesannete edasiarendamiseks. Eksperdid E1 ja E4 kasutaksid draamateoste käsitlemisel, teatrikülastustel, etenduste analüüsimisel, nt saavutamaks õpitulemust „oskab võrrelda eri kunstiliike ning tuua näiteid kirjandus-, filmi- ja teatrikeeles erinevuste kohta“ (E4).

Lõimingu osas toodi välja võimalused muusika, kunsti, kirjanduse, liikumisega seotud ainete ja draamaõpetuse lõimimiseks (E1, E3, E4), aga ka usundiloo ja filosoofia tutvustamiseks (E3). Samuti toodi välja pärimuskultuuri õpetamine (E2: „kuidas teater seob kokku nii meie rahvakultuuri erinevad osad ühtseks tervikuks“). E5 pakkus välja konkreetseid seoseid kunstiajaloo („kunstis ülevaade ajalooliste etappide kaupa. Kaasaegse ühiskonna seostamine visuaaliga“), matemaatika ainevaldkonnaga („geomeetria olulisus ruumi planeerimisel ja visualiseerimisel, geomeetriliste kujundite pinnapealne ja ruumiline vormiõpetus, ruumisuhed“), loodusainete valdkonnaga („füüsikas valguse-, värvi- ja heliõpetus. Valguse õpetamisel saab käsitleda, mis on täis- ja poolvari, valguse neeldumine ja murdumine. Värvioõpetuses kehade ja objektide värvused, nende kontrastid. Heli tekkimine ja levimine. Mis on akustika ja kuidas levib.“)

Kokkuvõttes hindasid eksperdid õpiobjekti vajalikuks, seda peeti sobivaks nii gümnaasiumi tasemele üldiselt kui ka iseseisvalt läbimiseks. E4 tõi välja, et nende teemade kohta puudub praegu hea materjal. Õpiobjekti tugevustena nimetati selget loogilist ülesehitust ja teksti (E1, E2, E3), ülesannet huvitavust (E4), erinevate meetodite kasutamist näidete valikul (E5).

Ekspertide parendusettepanekutel peatutakse järgmises peatükis, kus käsitletakse nende alusel tehtud muudatusi õpiobjektis ning põhjendatakse neid lähtudes magistratöõ teoreetilise raamistikust.

4. Arutelu

Magistritöö eesmärgiks oli luua digitaalne õpiobjekt „Teatrikujundus” gümnaasiumile ning täiustada ja parendada seda ekspertide tagasiside põhjal. Eesmärk lähtub tõdemusest, et teadaolevalt puuduvad gümnaasiumiastmele teatrikujundust käsitlevad vabavaraalised digitaalsed õppematerjalid, mis annaksid tervikliku ülevaate teatrikujundusest ning sisaldaksid sellega seotud ülesandeid. Selleks püstitati uurimisküsimus koos alaküsimustega ning nendele vastuste leidmiseks küsiti eksperthinnangut viielt õpetajalt, kes õpetavad kunsti- ja kirjandusvaldkonna aineid. Ekspertidelt uuriti, kuidas nad hindavad õpiobjekti vajalikkust, kvaliteeti ja rakendatavust gümnaasiumis ning milliseid parendusettepanekuid nad teevad õpiobjekti arendamiseks ja muutmiseks. Ekspertidele esitatud küsimused lähtusid kvaliteetsele õpiobjektile seatud kriteeriumitest: **taaskasutatavus, terviklikkus, õppimise toetamine**, mida toetab **ühilduvus** (Villems *et al.*, 2012, Kampus *et al.*, 2013).

Õpiobjekti taaskasutatavus tähendab, et õpiobjekti saab kasutada erinevates õpiolukordades erinevate sihtrühmade poolt (erinevad õppeained, õppeasutused, formaal- ja mitteformaalharidus jne) sõltumata ajast ja kohast, selle kasutamiseks ei ole vaja piiratud ligipääsuga spetsiaalset tarkvara ning seda saab läbida iseseisvalt (Villems *et al.*, 2012). Ekspertideks olnud erinevate valdkondade õpetajad kasutaksid või pigem kasutaksid õpiobjekti oma ainetes (kunst, kunstiajalugu, kirjandus, eesti keel, draamaõpetus, muusika, erinevad valikained). Ekspertid olid nõus, et materjal on iseseisvalt läbitav ning sobilik gümnaasiumile. Lisaks ainekontekstile toodi välja õpiobjekti kasutamine erinevates sihtrühmades ja õppeviisides, nt gümnaasiumis, põhikoolis, täiskasvanuõppes, auditoorses ning e-õppes. Lõiminguvõimalustena sõnastati seosed ekspertide õpetatavate ainete vahel ning lisaks pärimuskultuuri, loodusainete, ajaloo, filosoofia ja usundilooa.

Õpiobjekt ei kasuta spetsiaalset tarkvara ja on üles ehitatud Google Sites platvormile, mis töötab enimlevinud veebilehitsejatega. Õpiobjekti tehnilist toimimist testiti enne ekspertidele saatmist, ei testimise ega eksperthinnangu saamise käigus ei saadud tagasisidet tehnilistest probleemidest.

Lähtudes tehnilisest ülesehitusest ning ekspertide arvamusest võib väita, et õpiobjekt täidab taaskasutatavuse nõude: õpiobjekti saavad erinevate ainete õppimiseks kasutada erinevad sihtrühmad sõltumata ajast ja kohast ning läbida selle iseseisvalt kasutades enimlevinud tarkvara (Villems *et al* 2012; Kampus *et al* 2013; Wiley 2000; Chiappe Laverde *et al* 2007). Võttes aluseks taaskasutatavuse kriteeriumi ei arvestatud ekspertide ettepanekuid siduda õpiobjekt konkreetselt teiste ainete õpikontekstide, nendega seotud mõistete ja teemadega, sest see vähendaks selle kasutatavust erinevates õpiolukordades.

Sarnaselt taaskasutatavusega on ka **terviklikkus** digitaalse õpiobjekti puhul seotud nii tehniliste kui sisuliste parameetritega. See tähendab, et kvaliteetne õpiobjekt on suunatud ühele konkreetsele teemale, õpiväljundite saavutamiseks vajalik sisu sisaldub õpiobjektis endas, mitte ei ole lingitud väliste materjalidega ning õppijal on võimalik saavutada õpiväljundid õpiobjekti kasutades ning kontrollida seda ülesannete või testide abil (Villem *et al.*, 2012). Väliste linkide arv on õpiobjektis viidud miinumini: sisuosas kasutatud fotod ja joonised on õpiobjekti üles laaditud veebilehele, videod paiknevad õpiobjektiga seotud YouTube'i kontol ning pesastatud õpiobjekti. Videokanali valikul arvestati, et YouTube ja Google Sites on integreeritud Google Workspace'i kaudu. Ekspertidele saadetud versioon oli üks sisuosa videotest pesastatud välise lingina, kokkuleppel video autoriga salvestati see õpiobjektiga seotud YouTube'i kontole. Ülesannetes on autoriõiguste tõttu üks link keskkonnale Google Arts & Culture. Kaks eksperti tegid ettepanekuid õpiobjekti interaktiivsemaks muutmiseks, et see sisaldaks lisaks ülesannetele ka enesekontrolliteste, mida Google Sites keskkond ei võimalda. Õpiobjekti loomise esimene etapp, planeerimine, hõlmab ka kasutatavate ressursside planeerimist, mille käigus välistati tasulise veebilahenduse kasutamine õpiobjekti valmistamiseks. Õpiobjekti loomine veebilehena on tavaline praktika (Villems *et al.*, 2012), interaktiivsust on võimalik suurendada kasutades teise tarkvaraga (nt HotPotatoes) loodud teste ja küsimustikke, mis integreeritakse veebilehele. Kui aga üheks kvaliteedikriteeriumiks on terviklikkus, st õpiobjekt peaks sisaldama võimalikult vähe väliste veebilehtede või rakendustega seotud osasid, siis tuleb kaaluda, mil määral saab välist materjali ilma terviklikkust ohtu seadmata lisada, arvestades õpiobjektis juba sisalduvat pesastatud materjali. Ekspertid hindasid samas olemasolevaid ülesandeid piisavateks, seega võib väita, et ülesanded ja küsimused täidavad oma eesmärgi aidata õppijal kontrollida õpieesmärkide saavutamist. Lähtudes ühe eksperdi soovitusel käsitleda interaktiivsust edasiarendusena, integreeritakse õpiobjekti üks interaktiivne test ning katsetatakse selle toimimist.

Õpiobjekt peaks keskenduma ühele konkreetsele teemale ja olema iseseisev, st läbitav ilma teiste materjalideta (Villems *et al.*, 2015; Villems *et al.*, 2016; Kampus *et al.*, 2013). Valminud õpiobjekt keskendub ühele teemale, teatrikujundus, avamisele. Ekspertid pidasid õpiobjekti sisuliselt terviklikuks: ülesanded, videod, illustatsioonid ja näited toetavad teema mõistmist. Ekspert tegi ettepanekuid luua erinevate alateemade juures seoseid muusika ja helikujundusega: vaikus ja ruum, heli ja ruum; valguse ja akustiliste märkide koostoime, ajaloolise muusika kasutamine ja originaalmuusika loomine jt. Ehkki nagu ka eksperdid välja tõid, on õpiobjekti üks kasutusvõimalustest ainete lõimimine, loodi õpiobjekt eesmärgiga

tutvustada keskkonda, kus lõimimine toimub (teatrikujundus), mitte erinevaid elemente, mida on võimalik lõimida. Kuna õpiobjekt peab keskendumata ühele teemale, arvestati käesolevas magistritöös ainult nende ettepanekutega, mis aitasid teatrikujundust paremini käsitleda. Eksperdi ettepanek käsitleda teatriaialugu, spetsiifilisemalt teatrikujunduse ajalugu, ei välju ühe teema piiridest, aga seab küsimuse alla õpiobjekti mahu ja kompaktsuse. Kavandamise etapis kaaluti teatrikujunduse ajaloo kaasamist, aga tegu on mahuka materjaliga, mis hõlmab ka ainult Euroopa kontekstis arengut antiigist tänapäevani, siis eelistati õppijat ümbritseva kaasaegse kultuuri mõistmise toetamist. Seega käsitletakse teatrikujunduse ajalugu tutvustavat õpiobjekti iseseisva edasiarendusena, mis võiks tulevikus teatrikujunduse õpiobjekti täiendada.

Saamaks tagasisidet **õppimise toetamise** kohta küsiti ekspertide arvamust nii terviku kui iga alateema kohta (teatrikujundus, lavakujundus, valguskujundus, videokujundus, kostüümikujundus) eraldi. Õppimise toetamiseks peab õpiobjekt sisaldama õpijuhiseid, mis selgitavad eesmärgi, õpiväljundeid ja kasutamist; olema loogilise ülesehituse, piisava mahuga ja arvestama erinevaid õpistiile pakkudes õppematerjali nii tekstide, fotode kui ka videomaterjali näol, toetama õppeprotsessi erinevaid etappe, sisaldama üldarusaadavaid näiteid (Kampus *et al.*, 2013; Villems *et al.*, 2012; Hansen & Gissel, 2017). Õpiobjekti tugevuseks peeti loogilist ja ühtset ülesehitust nii tekstis kui kujunduses, materjali õppijale arusaadavat esitust. Alateemade tagasiside analüüsist selgus, et kõige tugevamaks peeti arusaadavust, illustatsioonide ja näidete toimivust teksti mõistmisel, millega tagati mitmekesisus, mis toetab erinevaid õppijaid. Eksperdid leidsid, et videod aitavad tuua materjali õpilasele lähedale ning erialaspetsialistide arvamused ja kogemused mitmekesistavad õppimist. Ülesanded olid ekspertide hinnangul suunatud erinevate oskuste ja teadmiste arendamisele, mis hõlbustab samuti erinevate õppimisstiilidega õppijate tööd. Küll aga juhtisid eksperdid tähelepanu ülesannete sõnastusele, sealhulgas vajadusele arvestada rohkem õpilastega, kel on väike teatrikogemus.

Ehkki õpiobjekti avaleht sisaldab juhiseid õpiobjekti läbimiseks ja õpiväljundeid puudus seal õpiobjekti maht. Konkreetse ettepanekuna tehti soovitus tuua välja õpiobjektile läbimiseks kuluv aeg. Kuna õpiobjekt on üles ehitatud arvestades õppija valikuvabadust läbida õpiobjekti peatükke endale sobivas järjekorras, jätta osad teemad ja ülesanded vahele (Villems *et al.*, 2012, lk 18), siis on aega raske üheselt määratleda. Õpiobjekti sissejuhatavasse teksti lisati sealt puudunud info õpiobjekti ülesehituse printsiipide ja õppija valikuvabaduse kohta koos õpiväljundite saavutamiseks vajaliku minimaalne mahuga, samuti videote pikkused. Ekspertide hinnangul on õpiobjekt iseseisvalt läbitav, samuti sobilik

kasutamiseks e-kursusel. Hõlbustamiseks iseseisvat navigeerimist lisati eksperdi soovitusel kohaselt iga lehe lõppu lisatakse link eelmisele ja järgmisele lehele.

Üldjoontes võib ekspertide hinnagust lähtudes pidada õpiobjekti õppijat toetavaks, kus on arvestatud materjali sobiliku mahu, struktureerituse ja erinevate õpistiilidega, ent seda on võimalik parandada ülesandeid paremini liigendades ning neisse vajalikke selgitusi lisades. Õpiobjektis tehti täiendusi ekspertide poolt välja toodud ülesannetesse ühtlustades sõnastust, jagades ülesandeid alapunktideks ning lisades selgitusi väiksema teatrikogemusega õppijale.

Õpiobjekti **ühilduvus** tähendab kasutamisevõimalust enimlevinud operatsioonisüsteemide ja tarkvaradega, vastamist tehnilistele standarditele, milleks soovitatakse kasutada üldtuntud vahendeid (Villems *et al.*, 2012). Loodud õpiobjekti ühilduvus on tagatud kasutades Google'i veebiplatvormi Google Sites. Seda testiti enne ekspertidele saatmist erinevat tüüpi seadmetes (arvuti, nutitelefoni, tahvelarvuti), erinevates operatsioonisüsteemides (Windows ja MacOS) ja brauserites (Safari, Opera, Firefox, Edge). Ükski ekspertidest ei kohanud probleeme õpiobjekti tehnilise toimivusega. Seega võib õpiobjekti pidada tehnilistele standardile vastavaks, mis tagab selle kasutuse erinevates õpikeskkondades.

Magistritöös otsiti vastust uurimisküsimusele, milline on loodud õpiobjekti rakendatavus teatrikujunduse käsitlemisel gümnaasiumis. Uurimisküsimus lähtus probleemist, et gümnaasiumiastmes puuduvad teatrikujundust käsitlevad vabavaraalised digitaalsed õppematerjalid, mis annaksid tervikliku ülevaate teatrikujundusest ning sisaldaksid sellega seotud ülesandeid. Uurimisprobleemi aktuaalsust kinnitasid ka eksperdid, kes olid viimase aasta jooksul oma ainetes teatrikujundusega seotud teemasid erineva sagedusega (kord kuus kuni kord aastas) käsitlenud ja tõdesid, et selleks puudub materjal. Eksperdid leidsid, et õpiobjekti on võimalik kasutada kunsti ning kirjanduse ainevaldkonna ainetes, nendega seotud valikkursustes ning valdkondade ülestes valikkursustes. Kõik eksperdid tõdesid, et kasutaksid õpiobjekti oma ainetes õpetamisel. Lisaks saab ekspertide hinnangul õpiobjekti kasutada lõimimiseks, elukutsevalikute tutvustamiseks, etenduste analüüsimiseks, kunstiliikide vaheliste erinevuste tutvustamiseks, loovuse, seostamis- ja analüüsisioskuse arendamiseks. Õpiobjekti parendamiseks täiendati sissejuhatavat teksti, lisati navigeerimisnupud, muudeti ning täiendati ülesandeid, kontrolliti õigekirja ning lisati katsetusena interaktiivne enesekontrollitest. Õpiobjekti hindamise juures tuleb arvestada, et selle kasutamine ja rakendamine sõltub õpetajast, õpiolukorrast, õpperühmast ja teistest teguritest, mida õpiobjekti looja ei kontrolli, käesolevas töös keskenduti õpiobjekti võimaliku

didaktilise potentsiaali (*potential didactic potential*) uurimisele ekspertide abil, jättes töö mahtu arvestades vaatluse alt välja õpiobjekti aktualiseeritud didaktilise potentsiaali (*actualised didactic potential*) (Hansen & Gissel, 2017). Samamoodi ei käsitletud uuringus rakendatavuse osana õpiobjekti levitamist ja populariseerimist.

Uurimuse kitsaskohti on võimalik leida erinevates töö etappides. Õpiobjekti kontekstis aitas tagasiside tuvastada probleemi ülesannete selge sõnastamisega, millele viitas ka objekti loomise käigus toimunud refleksioon. Uurimuse laiemas kontekstis võib probleemiks pidada valimi väiksust. Suurema valimi puhul võib eeldada, et nii hinnangud kui ettepanekud joonistuvad selgemini välja ja võimalik teha paikapidavaid üldistusi. Samamoodi saab kitsaskohaks pidada küsitlust peamise andmete kogumise meetodina, mis on küll sobiv arvamuste ja kogemuste uurimiseks, aga kasutatakse pigem suure käsitletute arvu puhul (Beilmann, 2020).

Töö praktiliseks väärtuseks saab pidada valminud õpiobjekti. Ekspertide soovitudele tuginedes viidi õpiobjekti sisse mitmeid muudatusi. Õpiobjekt ei ole seotud ühegi konkreetse õppeainega, seda on võimalik kas erinevate teemad kaupa või tervikuna kasutada mitmete ainete õpetamisel või nende vahel seoste loomisel või abivahendina teatrietenduse analüüsiks. Ekspertide sõnul puudusid seni teatrikujunduse õpetamiseks gümnaasiumis piisavad materjalid. Kuna õpiobjekt on digitaalne ja iseseisvalt läbitav, saab seda kasutada erinevates õppevormides. Kõrge hinnang õpiobjekti vajalikkusele ja ettepanekud, mida eksperdid tegid selle laiendamiseks, annavad põhjust mõelda teiste teatrit puudutavate õpiobjektide väljatöötamisele.

Summary

The aim of the master's thesis "Digital Learning Object on Scenography for Upper Secondary School level" is to create a digital learning object for the Estonian upper secondary school level and to improve it based on expert feedback. It is based on the research problem stating that Estonian upper secondary school lacks free digital learning resources on scenography that would provide a comprehensive overview of the topic and present related tasks and questions. Subsequently the following research question "how can the learning object be used for learning about scenography in secondary school?" and sub-questions "in which subjects can the learning object be used? how can the learning object be improved to meet the needs of the learning situations?" were formulated.

While 80% of Estonians regard theatre as the core of Estonian culture (Kivirähk, 2016), the previous versions of the national curriculum for upper secondary school (2011e) have overlooked scenography and considered theatre as a part of the field of language and literature. The new curriculum (2011j) implemented from 2023/2024 has introduced the visual side of theatre and stresses integrated and cross-curricular learning that can benefit from scenography as a multidisciplinary field. The overview of existing learning materials shows a shortage of up-to-date free digital learning materials for scenography that fit the needs of various subjects (art, art history, music, music history, literature, physical education, literature and the related electives) indicated in the national curriculum (2011j).

Based on the Estonian guidelines for learning materials (Villemis *et al* 2012; Kampus *et al* 2013), digital learning object is understood as a reusable stand-alone digital learning material that can be used to achieve learning aims in various learning contexts by various groups and individuals, that supports the learning process and is compatible with common technical standards.

ADDIE model was implemented in creating the learning object, which consists of learning instructions, introductory chapter on scenography and sub-chapters on its sub-systems (stage, lighting, projection and costume design). Each sub-chapter comprises of textual material including examples from contemporary Estonian theatre, related illustrations and video interviews with outstanding artists of the field and tasks for learners. Definitions are provided within the text as well as in a separate chapter. The material allows the learner to navigate freely at his/her/their own pace and structure the individual learning path. At least two chapters or sub-chapters should be completed to achieve the learning goals.

To test the learning object a qualitative study was conducted among six experts who were selected on the principles of purposive sample based on the following criteria: min 5 years of work experience (Koni 2017, p 34) in teaching subjects related to arts and literature, experience in teaching in upper secondary school and interest in theatre. Experts were given 2 weeks to study the learning object and answer a questionnaire on the quality of the learning objects, its potential use(s) in upper secondary school and suggestions for improvement. The responses to closed questions were analysed statistically, the open ones were categorized and coded based on the research questions. Two main categories were formulated: improvements and usage possibilities. Improvements include technical (navigation, interactivity), content (language, topics and supplementary information for the educator), task related improvements (wording, additional questions for learners less familiar with theatre) and additions that go beyond the limits of the chosen subject matter (sound design, cultural codes). Usage possibilities include possible integrations and use in concrete subjects.

The qualitative study indicated that the learning object is necessary, well-structured, equipped with relevant examples, videos and illustrations that support learning and different learning styles. The experts suggested that the learning object can be used in the arts subjects (eg art, art history, music, music history, related electives) literature subjects (eg compulsory courses in literature, related electives), cross-curricular optional courses (eg drama, heritage studies etc), but also for integrating the mentioned subjects, integrating science and the mentioned subjects. In experts' opinion the learning object is suitable for developing skills of analysis and synthesis, creativity, introducing career paths, analysing theatre performances and the differences between various art forms. The suggestions for improvement were critically analysed in relation the quality criteria of the learning object (reusable, technically compatible, stand-alone and supports learning). According to the experts' advice improvements were made in the introduction, navigation buttons were added, tasks and questions were modified, spelling checked, and a trial interactive test was added.

The relatively small number of experts and using a questionnaire that allows the study of experiences and opinions but is typically used for studying larger groups (Beilmann, 2020), can be considered the main shortcomings of the study. The main practical value of the thesis lies within the learning object that can be used in various subjects in the upper secondary school and helps to ease the problem of learning materials in scenography. The relatively good feedback from the experts and the suggestions for additions provide a good basis for compiling new digital learning materials in the field of performing arts.

Kasutatud allikad

- Abiline, S., Vihterpal, L. (2020). *Kunst ja visuaalkultuur 20. ja 21. sajandil*. Tallinn: Maurus
- Aronson, A. (2018). Introduction: Scenography or Design. A. Aronson (toim), *The Routledge Companion to Scenography*, lk 1-15. London, New York: Routledge
- Aronson, A. (2005). *Looking into the Abyss*. Ann Arbor: University of Michigan Press
- Beilmann, M. (2020). Küsitlusuuringud. M. Beilmann, A. Roots ja K. Rootalu (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*.
<http://samm.ut.ee/anal%C3%BC%C3%BCsitulemuste-esitamise-joonisel>
- Branch, R. M. (2009). *Instructional Design: The ADDIE Approach*. New York: Springer.
- Chiappe Laverde, A., Cifuentes, Y., Rincon Rodriguez, H. (2007). Toward an instructional design model based on learning objects. *Education Tech Research Dev* 55:671–681
<https://doi.org/10.1007/s11423-007-9059-0>
- Draft Standard for Learning Object Metadata (2002).
https://www.researchgate.net/publication/354532824_Draft_Standard_for_Learning_Object_Metadata
- Eesti Kunstiakadeemia (s.a.). *Stsenograafia - Sisseastumine*.
<https://www.artun.ee/erialad/stsenograafia/sisseastumine/>
- Eesti Teatri Agentuur, 2022. *Statistika*.
https://statistika.teater.ee/stat/stat_filter/show/productionsByType
- Epner, L., Läänesaar, M., & Saro, A. (2006). *Eesti teatrilugu*. Tallinn: Ilo
- Epner, L. (2013). Teispool draamat: tekst nullindate teatris. *Methis. Studia humaniora Estica* 8(11), lk 116-129. <https://doi.org/10.7592/methis.v8i11.1005>
- Gonzales, J .B. (2006). *Temporary Stages, Departing form Tradition in High School Theatre Education*. Portsmouth: Heinemann
- Gümnaasiumi riiklik õppekava (2011e). <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014021>
- Gümnaasiumi riiklik õppekava (2011j). <https://www.riigiteataja.ee/akt/108032023001>
- Hansen, T. I. & Gissel, S. T. (2017) Quality of Learning Materials. *IARTEM e-Journal*, 9 (1), lk 122-141
- Haridus- ja Noorteamet (s.a.). *Digiõppevara*. <https://digipadevus.ee/sonastik/digioppevara/>
- Harjaks, D (2021). *Õpiobjekt kodunduse "Teraviljade" teema õpetamiseks II kooliastmes*. [Magistritöö, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia]. DSpace.
<https://dspace.ut.ee/handle/10062/72419>
- Hein, I. (2014). *Draamaraamat*. Tallinn: Maurus
- Jänes, P. (2007). *Tähenduse teke lavakujunduses* [magistritöö, Tartu Ülikool]

- Järviste, L. (2002). Kuidas koostada tasakaalustatud ajalooõpikuid? J. Mikk (toim), *Soorollid õppekirjanduses*. (lk 81-98) <https://www.enut.ee/files/soorollid-oppekirjanduses.pdf>
- Kallas, E. (2014). *Valguskujunduse loomine Tallinna Linnateatri lavastusele „Harakale haigus...“* [loovpraktiline lõputöö, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia]
- Kampus, E. Pilt, L., Villems, A. & Marand, T. (2013) *Õpiobjekt ja selle omadused*. <https://sisu.ut.ee/opiobjekt/>
- Kann, K. & Kolk, M. (2023, jaanuar). Vastab Taavi Varm. *Teater. Muusika. Kino*. <https://www.temuki.ee/archives/6873>
- Kivirähk, J. (2016). *Teatri positsioon ja roll ühiskonnas*. Eesti Etendusasutuste Liit, Eesti Teatriliit. <https://www.kul.ee/media/304/download>
- Knecht, P. & Najvarová, V. (2010) How Do Students Rate Textbooks? A Review of Research and Ongoing Challenges for Textbook Research and Textbook Production. *Journal of Educational Media, Memory & Society*, 2(1), lk. 1-16. <https://www.jstor.org/stable/43049337>
- Koni, I. (2017). The Perception of Issues Related to instructional Planning Among Novice and Experienced Teachers. [Dokoritöö, Tartu Ülikool]. DSpace. <http://dspace.ut.ee/handle/10062/58128>
- Kultuuriministeerium (2021). *Kultuuri arengukava 2021-2030*. <https://kul.ee/kultuur2030>
- Köster, A. (s.a.) Kuidas? – Tea! Mõtle! Loo! https://oppekava.ee/wp-content/uploads/2016/10/Kuidas_K%c3%b6ster.pdf
- Linno, M. (2020). Kodeerimine ja kategoriseerimine. *Kvalitatiivsed uurimismeetodid sotsiaalteadustes*. www.sisu.ut.ee/kvalitatiivne
- Marga, M. (2018). *Draamaõpe Eesti koolis draamaõpetajate arvamuste põhjal*. [Magistritöö, Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia]. DSpace. <http://hdl.handle.net/10062/61643>
- McKinney, J. & Butterworth, P. (2015). *The Cambridge Introduction to Scenography*. Cambridge. Cambridge University Press
- Mikk, J. (2004, 14. mai). Õppetekstid jõukohaseks. *Õpetajate leht*, 6.
- Owens, A., & Barber, K. (2014). *Draamakompass*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Pesti, M. (2006, 14. juuni) Kaks teatriraamatut. *Eesti Ekspress*. <https://ekspress.delfi.ee/artikkel/69025853/kaks-teatriraamatut>
- Põllu, S. (2012). *Valguskujunduse loomine Endla teatri lavastusele „Sinikad“* [loovpraktiline lõputöö, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia]
- Rehepapp, M. (2012). *Disainispikker. Õpetaja tööraamat*. Tallinn: Eesti Kunstiakadeemia

- Reid, F. (1996) *Designing for the Theatre*. London, New York: Routledge
- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. <https://samm.ut.ee/valimid>
- Schön, D.A. (1983). *The Reflective Practitioner. How Professionals Think in Action*. Cambridge: Basic Books
- Sooväli, N. (2017). *Kunstiõpetuse õppematerjal „Stsenograafide kool“*. [magistritöö, Tallinna Ülikool]
- Sporre, D. J. (1993). *The Art of Theatre*. Englewood Cliffs: Prentice Hall
- Tamm, D. (2012). Disainiprotsessi rakendamine koolitunnis. https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2012/05/Disainiprotsessi_rakendamine_koolitunnis_artikkel.pdf
- Tartu Ülikool (s.a). *Etenduskunstimid*. <https://ut.ee/et/oppekavad/etenduskunstimid>
- Thorne, G. (2003). *Stage Design. A Practical Guide*. Marlborough: The Crowood Press
- Treier, H., Abiline, S. (2020) *Kunsti ajalugu esiajast realismini*. Tallinn: Maurus
- Tonts, A. (2016). *Draama ja teater*. Tallinn: Maurus
- Valverde Perez, C. (2012) Theatre in Education (TIE) in the Context of Educational Drama. https://ruc.udc.es/dspace/bitstream/handle/2183/8198/LYT_20_2003_art_1.pdf;sequence=1
- Vanemuine (s.a.) *Koolipäev teatris*. <https://www.vanemuine.ee/repertuaar/koolipaev-teatris/>
- Vanemuine (s.a.) *Mängult või päriselt*. <https://www.vanemuine.ee/noortetoo/koostooprogrammid/mangult-voi-pariselt/>
- Villems, A., Kusmin, M., Peets, M-L., Plank, T., Puusaar, M., Pilt, L., Varendi, M., Sutt, E., Kusnets, K., Kampus, E., Marandi, T., Rogalevitš, V. (2012) *Juhend kvaliteetse õpiobjekti loomiseks*. Tallinn: Eesti Infotehnoloogia Sihtasutus, e-Õppe Arenduskeskus
- Villems, A., Koitla, E., Kusnets, K. Pilt, L., Kusmin, M., Dremljuga-Telk, M., Varendi, M., Plank, T. (2013) *Juhend kvaliteetse e-kursuse loomiseks*. Tallinn: Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus
- Villems, A., Aluoja, L., Pilt, L., Naulainen, M-M., Kusmin, M., Rogalevitš, V., Tokko, U., Kõue, I. (2016, 4. oktoober). Kvaliteetne digitaalne õppematerjal aitab z-generatsioonil paremini õppida. *Õpetajate Leht*. <https://opleht.ee/2016/10/kvaliteetne-digitaalne-oppematerjal-aitab-z-generatsioonil-paremini-oppida/>
- Villemsoo, M-R. (2018). *Valguskujunduse loomine Ugala teatri lavastusele „Krdi loll lind“* [loovpraktiline lõputöö, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia]
- Wiley, D. (2000). Connecting Learning Objects to Instructional Design Theory: A definition,

a metaphor, and a taxonomy. D. Wiley (koost), *The Instructional Use of Learning Objects* (lk 1-35). <http://reusability.org/read/>

Whitmore, J. (1994) *Directing Postmodern Theatre*. Ann Arbor: University of Michigan Press

Õunapuu, L. (2012) *Valimid kvantitatiivses ja kvalitatiivses uurimuses*.
<https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/27764/index.html>

Lisa 1. Tagasisideküsitlus.

Hea vastaja!

Leiad siit esimese versiooni Tartu Ülikoolis valmiva magistritöö praktilisest osast, õppematerjalist „Teatrikujundus. Õpiobjekt gümnaasiumile”. Palun tutvuge õpiobjektiga ja anna küsimustele vastates tagasisidet selle kvaliteedi ja kasutatavuse kohta. Küsimused on jagatud neljaks suureks teemaks: taust, õpiobjekti sisu üldiselt ja teemade kaupa ning õpiobjekti potentsiaalne kasutus tundides. Vastamine on anonüümne, vastuseid kasutatakse õpiobjekti parendamiseks ning analüüsitakse üldistatult magistritöö kirjalikus osas. Andmeid töödeldakse ja säilitatakse kooskõlas hea teadustavaga.

Kui on täitmisel küsimusi või probleeme, siis palun võta julgelt ühendust

liina.unt@gmail.com

Ootan vastuseid 22. märtsiks 2023.

Lugupidamisega

Liina Unt

TÜ VKA magistrand

I Taust

- Mitu aastat Te olete õpetajana töötanud?
- Milliseid õppeaineid Te õpetate?
- Kas Te olete kunagi ise õppevara loonud?
- Kui sageli te eelmise õppeaasta jooksul oma õppeainetes teatrikujundust käsitlesite?
- Kui Te olete käsitlenud teatrikujundust, siis mis teemade ja/või õpiväljunditega seoses?

II Õpiobjekti sisu üldiselt

Palun hinnake, kas

- õpiobjekti on loogilise ülesehitusega
- õpiobjekti tekst on gümnaasiumis kasutamiseks mõistetav

- Ülesanded on suunatud erinevatele oskuste ja teadmiste arendamisele
- Õpiobjekt on universaalne

Õpiobjekti sisu teemade kaupa

III Palun hinnake konkreetselt alateemat **Teatrikujundus.**

- Teema „Teatrikujundus“ materjal on arusaadav.
- Illustratsioonid on piisavalt ning nad aitavad sisu mõista.
- Õpiobjekti sisaldab piisavalt arusaadavaid näiteid.
- Ülesanded on piisava raskusastmega.
- Ülesanded on selgelt sõnastatud.
- Millele tuleks rohkem tähelepanu pöörata?

IV Palun hinnake konkreetselt alateemat **Lavakujundus.**

- Teema „Lavakujundus“ materjal on arusaadav.
- Illustratsioonid on piisavalt ning nad aitavad sisu mõista.
- Õpiobjekti sisaldab piisavalt arusaadavaid näiteid.
- Ülesanded on piisava raskusastmega.
- Ülesanded on selgelt sõnastatud.
- Millele tuleks rohkem tähelepanu pöörata?

V Palun hinnake konkreetselt alateemat **Valguskujundus.**

- Teema „Valguskujundus“ materjal on arusaadav.
- Illustratsioonid on piisavalt ning nad aitavad sisu mõista.
- Õpiobjekti sisaldab piisavalt arusaadavaid näiteid.
- Ülesanded on piisava raskusastmega.
- Ülesanded on selgelt sõnastatud.
- Millele tuleks rohkem tähelepanu pöörata?

VI Palun hinnake konkreetselt alateemat **Videokujundus.**

- Teema „Videokujundus“ materjal on arusaadav.
- Illustratsioonid on piisavalt ning nad aitavad sisu mõista.
- Õpiobjekti sisaldab piisavalt arusaadavaid näiteid.
- Ülesanded on piisava raskusastmega.
- Ülesanded on selgelt sõnastatud.

- Millele tuleks rohkem tähelepanu pöörata?

VII Palun hinnake konkreetselt alateemat **Kostüümikujundus**.

- Teema „Kostüümikujundus“ materjal on arusaadav.
- Illustratsioonid on piisavalt ning nad aitavad sisu mõista.
- Õpiobjekti sisaldab piisavalt arusaadavaid näiteid.
- Ülesanded on piisava raskusastmega.
- Ülesanded on selgelt sõnastatud.
- Millele tuleks rohkem tähelepanu pöörata?

VIII Õpiobjekti rakendatavus õppetöös

- Kui tõenäoline on, et te kasutaksite õpiobjekti oma ainete õpetamisel?
- Kuidas te hindate õpiobjekti vajalikkust?
- Kas ja millisel eesmärgil Te kasutaksite õpiobjekti videoid?
- Mida peate selle õpiobjekti tugevuseks?
- Milliseid nõrkusi te näete loodud õpiobjektis?
- Milliste teemade ja õpiväljundite jaoks Te õpiobjekti oma tundides kasutaksite?
- Kas ja millised aineõpetajad saaksid veel õpiobjekti kasutada?
- Milliste ainete jaoks Te saaksite õpiobjekti kasutada? Palun tooge näiteid.
- Mida te soovitaksite veel muuta?

Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Liina Unt,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Teatrikujundust käsitlev digitaalne õpiobjekt gümnaasiumile“, mille juhendaja on Piret Viirpalu, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1. nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Liina Unt

18.05.2023